

Mitja Teropšič

Posavski teritorialci - slovenski bojevniki

Zgodovinski oris razvoja
Teritorialne obrambe
v Posavju

Izdano ob 50. obletnici ustanovitve
Teritorialne obrambe Slovenije
1968 - 2018

Vsebina

Predgovor	4
Zgodovinski oris razvoja Teritorialne obrambe v Posavju	7
Uvod	7
Začelo se je z okupacijo Češkoslovaške avgusta 1968	8
Od partizanskih teritorialnih enot do Teritorialne obrambe	9
Notranja organizacija – formacije in mobilizacijski razvoj TO	22
Tabela: Mobilizacijski razvoj štabov in enot TO Posavja 1985-1990.	24
Področja delovanja, pristojnosti, funkcije in razvoj TO po letu 1974.	29
Tabela: Preglednica orožja in streliva OŠTO iz Posavja leta 1990.	33
Zaključek	36
Vojni veterani – varuhi dediščine Teritorialne obrambe	40
Občinski štab za Teritorialno obrambo Brežice (foto album).	42
Občinski štab za Teritorialno obrambo Krško (foto album).	51
Občinski štab za Teritorialno obrambo Sevnica (foto album)	60
Pokrajinski štab za Teritorialno obrambo Posavje (foto album)	69
Orožje Teritorialne obrambe.	75

Predgovor

Od kar obstaja človeštvo, obstajajo vojne: osvajalne, obrambne, osamosvojitvene ... Vedno je prisotna vojska! V 20. stoletju je slovenski narod kar trikrat oblikoval svojo vojsko, prvič po prvi svetovni vojni in razpadu Avstro-Ogrske z Maistrovimi borci, poveljevanje borcem je potekalo v slovenskem jeziku. Drugič med drugo svetovno vojno s partizansko vojsko in tretjič pri osamosvojitvi Republike Slovenije s Teritorialno obrambo (TO).

Partizanska vojska se je marca 1945 preoblikovala v Jugoslovansko armado (leta 1951 so jo preimenovali v Jugoslovansko ljudsko armado – JLA), s tem smo izgubili svojo vojsko in poveljevanje v slovenskem jeziku. Priložnost se je znova ponudila v nemirnem letu 1968 z ustanovitvijo TO. Družbene spremembe, gospodarske in politične krize, demonstracije mladih po vsej Evropi, tudi v Jugoslaviji, napad Rdeče armade na Češkoslovaško in zadušitev Praške pomladi so v takratni Jugoslaviji dali povod za reorganizacijo obrambe države. Ustanovljene so bile Teritorialne obrambe v vseh nekdanjih republikah, najbolj pa je bila organizirana v Sloveniji. Sprva v sodelovanju z JLA, postopoma pa vse bolj samostojna in konec leta 1990 že povsem neodvisna.

Lahko bi rekli, da je bil leta 1968 to že zametek Slovenske vojske, še posebej ko pripadniki TO niso oddali orožja 15. maja 1990, kar je želela izpeljati JLA. V slovenski TO se je krepila slovenska zavest in narodnostna pripadnost, kar dokazuje lastno oboroževanje mimo vednosti JLA. Republika Slovenija in občine so namenjale za lastno oborožitev kar izdatna sredstva, poveljevanje v enotah pa je bilo izključno v slovenskem jeziku.

Taktika bojevanja TO se je zgledovala po partizanskem načinu bojevanja, s podporo lokalnega prebivalstva. Povezovalni odnosi med teritorialci in ljudstvom so se tkali med številnimi usposabljanji TO. Usposabljanje mladih, udarniške akcije, športna srečanja, kulturni dogodki ... so utrjevali vezi, ki so se izkazale med osamosvojitveno vojno. Ni bilo primera, da bi prebivalci odklonili pomoč teritorialcem ali miličnikom, vedno so bile na razpolago streha nad glavo, hrana, informacije ...

Polkovniku v pokoju, Mitji Teropšiču, se v imenu posavskih veteranov vojne za Slovenijo zahvaljujem za podroben opis dogodkov v posavskih občinah Sevnica, Krško in Brežice, od ustanovitve TO leta 1968 do preimenovanja v SV leta 1994. Zahvaljujem se tudi dr. Tomažu Teropšiču, Mirku Ognjenoviču in Vasiliju Marašu za pomoč, strokovna mnenja in zbiranje podatkov.

*Predsednik PO ZVVS Posavje,
Rudi Smodič*

Polkovnik Mitja Teropšič

Zgodovinski oris razvoja Teritorialne obrambe v Posavju

Uvod

V prispevku z zgodovinskim orisom razvoja Teritorialne obrambe (v nadaljevanju TO) v Posavju, želim predstaviti nastanek partizanskih teritorialnih enot od leta 1968 in njihov razvoj do nastanka in uveljavitve TO, kot oborožene sile slovenskega naroda v procesih osamosvajanja Slovenije v letih 1990-1991. Prispevek bom zaključil s preimenovanjem TO v Slovensko vojsko (v nadaljevanju SV) leta 1994. Želim tudi vsebinsko dopolniti svoj prispevek, ki je bil objavljen leta 2007 kot Kratka zgodovina Teritorialne obrambe, Manevrske strukture narodne zaščite in Slovenske vojske v Posavju.

V zadnjih nekaj letih sem proučeval in raziskoval predvsem obdobje osamosvajanja, vojaške naloge in aktivnosti 25. območnega štaba Teritorialne obrambe (v nadaljevanju 25. ObmŠTO), v pripravah na vojno in v vojni leta 1991. Proučeval sem formacijsko sestavo, oborožitev, taktično oziroma bojno uporabo njegovih bojnih enot ter nasprotni strani, to je poveljstev in enot Jugoslovanske ljudske armade (v nadaljevanju JLA), ki so bile nameščene v Posavju - predvsem na vojaškem letališču JLA Cerklje ob Krki - ali bojno delovale na tem prostoru.¹ Pri tem sem naletel tudi na arhivske dokumente iz zgodnjega obdobja nastajanja partizanskih in teritorialnih enot, dokumente iz začetka in razvoja Teritorialne obrambe v Posavju v letih 1975 do 1990, s katerimi bom vsebinsko dopolnil in razširil prispevek.

---

1 Bojna skupina 63. padalske brigade JLA iz Niša v Srbiji, oklepno-mehanizirani bataljon 4. oklepne brigade JLA iz Jastrebarskega na Hrvaškem in lahki topniško-raketni divizion JLA iz Karlovca na Hrvaškem ter nekatere manjše enote JLA.

Iz začetkov nastanka partizanskih in teritorialnih enot v Posavju do leta 1974 je ohranjeno in dostopno malo arhivskih dokumentov, zato sem opravil kar nekaj razgovorov s še živečimi akterji. Pridobil sem pomembne informacije in uporabne podatke, s katerimi sem dopolnil nekatere vrzeli, predvsem z imeni kadrov na ključnih poveljniških dolžnostih, kakor tudi o razvoju, usposabljanju ter opremljanju partizanskih teritorialnih enot in TO z oborožitvijo in vojaško opremo.

Po letu 1975 se je z ustanovitvijo občinskih štabov za teritorialno obrambo (v nadaljevanju OŠTO) razvoj TO v Posavju, s povečanim številom vojaških vaj, raznih oblik usposabljanj starešin, štabov in poveljstev, opremljanjem, ter vzdrževanju mobilizacijske in bojne pripravljenosti TO močno pospešil. Od tega leta naprej je ohranjenega ter dostopnega nekoliko več arhiva pri uradnih institucijah kakor tudi pri posameznikih.

Prispevek ne bom klasično razčlenil na faze razvoja TO v Sloveniji² temveč bom opisal razvoj v Posavju po nekaterih vsebinskih sklopih in sicer: od začetka leta 1968, od partizanskih teritorialnih enot do Teritorialne obrambe in Slovenske vojske, njihovo notranjo organizacijo – formacije in mobilizacijski razvoj, področja delovanja, pristojnosti, funkcije z razvojem OŠTO po letu 1974, vlogo in naloge TO v času osamosvajanja Slovenije, do preimenovanja TO v SV leta 1994.

Začelo se je z okupacijo Češkoslovaške avgusta 1968

V noči z 20. na 21 avgust 1968 so oborožene sile Sovjetske zveze in še štirih članic varšavskega pakta nenapovedano vdrle s severa in juga na ozemlje Češkoslovaške in jo okupirale. Ocena političnega vrha Socialistične federativne republike Jugoslavije (v nadaljevanju Jugoslavije) – katerega je novica o napadu močno in zelo neprijetno presenetila – da pri tem ni šlo (samo) za Češkoslovaško, ampak predvsem za Jugoslavijo. Takoj so bile angažirane vse politične sile od federacije navzdol do občin.³ Že naslednji dan se je na Brionih na Hrvaškem začelo zbirati celotno državno, strankarsko in vojaško vodstvo Jugoslavije. Ugotovili so, da JLA v tistem trenutku ni bila sposobna

2 Primer Bolšek 2010, prva faza razvoja TO (1968-1973) druga faza razvoja TO (1974-1980) tretja faza razvoja TO (1980-1990); Šteiner 2015, prvo razvojno obdobje od 1968 do 1973, drugo razvojno obdobje od 1974 do 1980 in tretje razvojno obdobje od 1981 do 1990.

3 Predsednik Skupščine občine Brežice Vinko Jurkas, ki je bil z družino na dopustu se je moral takoj javiti na delovno mesto na občino.

preprečiti hitrega vdora in okupacije pomembnejšega dela Jugoslavije, v primeru napada sil Varšavskega pakta. Generali in pomembni komandanti JLA so to tudi priznali.

Svet za ljudsko obrambo predsedstva Jugoslavije je nato večkrat zasedal. Za obrambno področje so bile sprejete pomembne odločitve. Zamenjan je bil obrambni minister, odpravljen je bil monopol JLA in omogočen prehod na dvo-delne oborožene sile Jugoslavije. Vzporedno z JLA, torej ne v njeni sestavi, naj bi se začela oblikovati in razvijati teritorialna komponenta kot nosilka množičnega odpora ljudstva. Tako so se začele ustanavljati partizanske teritorialne enote v republikah in pokrajinah kot drugi del in kasneje druga komponenta oboroženih sil Jugoslavije. Šlo je torej za decentralizacijo oboroženih sil (JLA) in podružabljanja obrambe, ki bi omogočala množičen odpor ter vključitev in angažiranje vseh družbenih potencialov v primeru agresije in vojne.

Od partizanskih teritorialnih enot do Teritorialne obrambe

Za ustanovitev Teritorialne obrambe Republike Slovenije je bil ključen datum 20. november 1968, ko je Izvršni svet Skupščine Socialistične republike Slovenije (v nadaljevanju SRS) izdal odlok o ustanovitvi štaba za splošno ljudsko obrambo SRS. Pomemben je zadnji odstavek tega odloka kjer je zapisano, da pri izvajanju svojih nalog Glavni štab za splošno ljudsko obrambo sodeluje z JLA in Republiškim Sekretariatom za narodno obrambo. Iz zapisanega izhaja, da je bil štab samostojna inštitucija, ki je izvajal naloge na področju splošnega ljudskega odpora (SLO) samo na podlagi politike skupščine SRS, smernic izvršnega sveta SRS ter sveta za LO SRS. Štab torej ni bil odgovoren nikomur izven Slovenije, zadolžen pa je bil za sodelovanje z JLA. Ta začetni koncept je bil v odloku namenoma določen s ciljem, preprečitve podreditve in odvisnost teritorialnih enot od JLA in njeno decentralizacijo ter podružabljanje obrambe.

Prva skladišča orožja in streliva partizanskih teritorialnih enot so bila zato predvidena v prostorih postaj narodne milice, v gospodarskih organizacijah, v prostorih krajevnih uradov, v šolah in pri zanesljivih zasebnikih.⁴ S tem bi

4 Dopis Conskega štaba za Dolenjsko vodjem priprav TO, november 1970. Kopijo dopisa hrani Mitja Teropšič.

OBČINA KRŠKO

45.

Na podlagi 14., 17., 83., 144. in 164. člena zakona o narodni obrambi (Uradni list, št. 843/69) ter 224. in 323. člena statuta občine Krško (Uradni list, št. 36/64 in 36/64) in Skupščinski list, št. 4-32/69, je občinska skupščina Krško na svoji občinskem zboru in na svoji zborni delovnih skupnosti dne 24. februarja 1970 sprejela

ODLOK

o organizaciji in izvajanju nekaterih priprav za narodno obrambo na območju občine Krško

SPLOŠNA DOLOČBA

1. člen

Ta odlok določa okvirno organizacijo enot in služb teritorialne obrambe.

be, določa objekte, ki so se ali bodo sgrajali, in naprave za narodno obrambo, namenjene samo za potrebe narodne obrambe ter določa število udeležencev in dopolnilnega po- uka za obrambo in zaščito.

ENOTE IN SLUŽBE
TERITORIALNE OBRAMBE

2. člen

Za obrambo in zaščito na območju občine in za izvrševanje nalog, predpisanih s zakonom in drugimi predpisi, se ustanovijo enote in službe teritorialne obrambe.

Na območju občine se ustanovijo enote in službe teritorialne obrambe občine, krajevne skupnosti in delovnih organizacij.

3. člen

Enote in službe teritorialne obrambe se ustanovijo in organizirajo po občinskem razvojnem načrtu, ki ga sprejme svet za narodno obrambo.

Sestavo in organizacijo enot in služb teritorialne obrambe določa svet za narodno obrambo. Svet za narodno obrambo določa tudi delovne organizacije, ki so dolžne ustanoviti enote in službe teritorialne obrambe ter jim da osnovna sredstva za organizacijo enot in služb teritorialne obrambe.

OBJEKTI IN NAPRAVE NA
OBMOČJU OBČINE, KI SO
NAMENJENI IZKLJUČNO ZA
NARODNO OBRAMBO

4. člen

Na območju občine Krško so namenjeni izključno za narodno obrambo naslednji objekti in naprave:

1. Občinski center za obveščanje in alarmiranje,
2. Naprave za sprost in alarmiranje,
3. Telefonske in druge telekomunikacijske naprave,
4. Javna zbirališča ter zbirališča za enote in službe teritorialne obrambe, enote civilne zaštite, delovne organizacije in stanovanijskih hišah,
5. Naprave, potrebne za usposabljanje zbirališč (uradni čistič, nepropustna okna, vrata in podobno),
6. Naprave za zatemnjevanje in maskiranje,
7. Skladišča za shranjevanje orožja in opreme teritorialne obrambe in civilne zaštite ter za shranjevanje reproductivnega materiala, rezervnih de-

lov, proizvodnega blaga, namenjenega za potrebe narodne obrambe v miru in vojni,

8. Objekti in naprave, namenjeni za urjenje občanov ter enot in služb teritorialne obrambe in civilne zaštite.

5. člen

Od vrednosti objektov in naprav iz prejšnjega člena tega odloka se ne plačujejo obveznosti do družbene skupnosti.

6. člen

Investitorji objektov in naprav iz 4. člena tega odloka si morajo pridobiti soglasje, da so ti objekti in naprave v skladu s občinskim načrtom za narodno obrambo in da bodo namenjeni izključno za narodno obrambo.

Za daljše soglasje po prejetem odstavku je pooblaščen odstavek za narodno obrambo.

POUK ZA OBRAMBO IN ZAŠČITO

7. člen

Pouk za obrambo in zaščito se sestoji iz osnovnega in dopolnilnega pouka.

8. člen

Osnovni pouk za obveznike, ki so razporejeni v enote civilne zaštite, traja skupaj za:

1. tehnične reševalne enote	40 udeležencev
2. gasilsko tehnične reševalne enote (v krajevnih skupnostih in delovnih organizacijah)	55 udeležencev
3. gasilsko reševalne enote (v manjših delovnih organizacijah, vaseh in stanovanijskih središčih)	30 udeležencev
4. sanitarne enote:	
a) za bolničarje in vodje ekip	80 udeležencev
b) za širše ekipe	20 udeležencev
5. ekipe za socialno delo	26 udeležencev
6. veterinarske enote	50 udeležencev
7. enote za RRM zaščito in izvidništvo	55 udeležencev
8. enote za razstreljevanje in deaktiviranje	50 udeležencev

Dopolnilni pouk traja za obveznike, ki so razporejeni v enote civilne zaštite, 10 ur na leto.

9. člen

Pouk prebivalstva je obvezen za vse občane od dopolnjenega 16. do dopolnjenega 65. leta starosti, če so zmožni ga obiskovati, izjemni osebe iz 141. člena zakona o narodni obrambi, ki so končale pouk med šolanjem na osnovni, srednji, višji ali višji šoli ter osebe, ki so odslužile vojaški rok ali končale pouk v enotah in službah teritorialne obrambe in civilne zaštite.

Osnovni pouk prebivalstva traja skupaj 20 učnih ur.

Dopolnilni pouk traja 10 ur na leto in sajema vse občane, ki so končali osnovni pouk za obrambo in zaščito.

10. člen

Pouk pripadnikov enot in služb teritorialne obrambe se izvaja po zakonu vojaški obveznosti.

11. člen

Delovne in druge organizacije morajo organizirati pouk za svoje enote civilne zaštite ter svoje enote in službe teritorialne obrambe.

12. člen

Pouk za obrambo in zaščito se izvaja praviloma taven delovnega časa.

13. člen

Za organizacijo in izvajanje pouka za obrambo in zaščito skrbijo krajevne skupnosti, oddelki za narodno obrambo in občinski štab civilne zaštite.

14. člen

Za prekrške določa tega odloka se uporabljajo sankcije iz zakona o narodni obrambi.

15. člen

Merila za tebiro učnega kadra za izvajanje pouka in razgrajevanja kadrov, ki sodelujejo pri izvajanju pouka in način izvajanja ter obliko pouka prebivalstva in enot civilne zaštite določa svet za narodno obrambo.

KONČNA DOLOČBA

16. člen

Ta odlok začne veljati ozirom dan po objavi v Skupščinskem Dolenjskem listu.

Številka: 1-81/70

Datum: 24. februarja, 1970

Predsednik
občinske skupščine Krško:
Jože Radej, l.r.

Najstarejši znan odlok Skupščine občine Krško o ustanovitvi enot in služb Teritorialne obrambe iz leta 1970.

odpravili probleme disperzije orožja in streliva na večjih razdaljah in bi se to izvezalo neodvisno od JLA, skrajšali bi mobilizacijske čase enot in tako povečali bojno pripravljenost.

Na nivoju občin v SRS so bila po letu 1968 ukinjena občinska vojna poveljstva s stražarskimi vodi in teritorialnimi četami.⁵ Imenovani so bili vodje obrambnih priprav partizanskih enot⁶ ter referenti za materialno tehnična sredstva, ki so nepoklicno ali poklicno opravljali operativna dela za partizanska poveljstva občin.⁷ Celoten starešinski in poveljniški kader v partizanskih poveljstvih občin so imenovali sveti za narodno obrambo skupščin občin. Pisarniško korespondenco za vodje obrambnih priprav partizanskih enot občin so praviloma izvajali oddelki za narodno obrambo občin.

Skupščina SRS je leta 1971 razglasila Zakon o splošnem ljudskem odporu. V njem je bilo določeno, da je splošni ljudski odpor organiziranje vseh možnih oblik dejavnosti in odpora celotnega naroda. V vojni se njegova moč in učinkovitost izražata predvsem v oboroženem boju in v stalnem procesu krepitve in uveljavljanju raznih drugih oblik odpora, v katerega so vključeni vsi delovni ljudje in občani. Oboroženi boj pa vodijo JLA, partizanske enote kot enote teritorialne obrambe in delovni ljudje. Partizanske enote se organizirajo tako, da pokrivajo celotno ozemlje Socialistične republike Slovenije. V miru in v vojni

5 Občina Krško je leta 1970 izdala odlok o organizaciji in izvajanju nekaterih priprav za narodno obrambo. Odlok je v 2. in 3. členu določal, da se za obrambo in zaščito na območju občine in za izvrševanje nalog predpisanih z zakonom in drugimi predpisi ustanovijo enote in službe teritorialne obrambe. Odlok je bil objavljen v Skupščinskem Dolenjske listu št. 5, 5 marca 1970.

6 Po letu 1970 so se imenovali tudi vodje priprav teritorialnih bataljonov skupščin občin.

7 V občini Brežice je bil na poklicno dolžnost kot vodja obrambnih priprav partizanskih enot postavljen upokojeni podpolkovnik JLA Franc Križaj. Podpolkovnika Križaja je na dolžnosti vodje obrambnih priprav leta 1970 zamenjal upokojeni podpolkovnik JLA Anton Štimac. Leta 1973 je bil na dolžnost vodje obrambnih priprav postavljen Ignac Regovič iz Dobove. Dolžnost vodje obrambnih priprav je opravljal do leta 1975 in je bil nato z ustanovitvijo OŠTO postavljen po mimodobni formaciji na dolžnost komandanta in po vojni formaciji na dolžnost komandanta TO občine Brežice.

V občini Krško je bil na poklicno dolžnost kot vodja obrambnih priprav partizanskih enot postavljen leta 1971 Slavko Šribar iz Krškega, ki je dolžnost opravljal do leta 1973. V letih 1973 in 1974 je dolžnost vodje obrambnih priprav opravljal Ivan Srpcič. Srpciča je leta 1974 zamenjal Ernest Breznikar iz Senovega. Dolžnost je opravljal do leta 1975 in je bil nato z ustanovitvijo OŠTO postavljen po mimodobni formaciji na dolžnost komandanta in po vojni formaciji na dolžnost komandanta TO občine Krško.

V občini Sevnica je dolžnost vodje obrambnih priprav partizanskih enot nepoklicno opravljal Boris Stariha iz Sevnice. V letih 1972 do leta 1974 je poklicno dolžnost vodje priprav opravljal Anton Šikovec iz Dolenjega Boštanjja. Konec leta 1974 pa do leta 1976 je poklicno dolžnost kot operativni organ partizanskih enot in nato operativni organ OŠTO Sevnica poklicno opravljal Željko Kolar iz Krškega

delujejo samostojno ali skupaj z enotami JLA; na začasno zasedenem ozemlju so jedro in glavni nosilec oboroženega odpora in se skupno z vsemi delovnimi ljudmi in občani ter z vsemi njihovimi silami in zmogljivostmi borijo za osvoboditev. Partizanske enote, ki jih ustanavljajo republika, občine in delovne organizacije, so sestavni del oboroženih sil Jugoslavije in so najširša oblika organiziranega oboroženega splošnega ljudskega odpora.

Glavni štab SR Slovenije za splošni ljudski odpor je postal najvišje poveljstvo partizanskih enot v Sloveniji. Na nivoju občin so sveti občinskih skupščin za narodno obrambo oblikovali partizanske enote, določali njihovo organizacijo in sestavo ter imenovali poveljnika. Partizanske enote so sestavljale skupine, oddelki, vodi, čete, bataljoni, odredi in po potrebi tudi druge formacije. Služba in poveljevanje se je opravljala v slovenskem jeziku, v posameznih partizanskih enotah so se glede na njihov sestav uporabljali tudi jeziki narodov in narodnosti Jugoslavije. Partizanske enote so imele stalno in rezervno sestavo. Stalno sestavo so sestavljali občani, ki so bili v partizanski enoti, njenem štabu oziroma poveljstvu ali strokovni službi postavljeni na delovno mesto ali dolžnost, ki so jo v mirnem času opravljali kot poklicno dolžnost. Rezervno sestavo partizanske enote so sestavljali vojaški obvezniki, ki so bili razporejeni vanjo z vojnim razporedom ter prostovoljci.

Konec leta 1969 je bilo v Socialistični republiki Sloveniji formirano 24 odredov, ki so nadaljevali tradicije Narodno osvobodilne borbe. Ti odredi so bili bataljonske ali četne sestave in so imeli od 600 do 1500 pripadnikov.

V posavskih občinah je bil ustanovljen Kozjanski teritorialni odred s sedežem poveljstva v Brežicah⁸, v katerem je bilo razporejeno 1121 ljudi⁹. V sestavi odreda so bili trije bataljoni in sicer po eden v občini Sevnica¹⁰, občini Krško in občini Brežice¹¹. Vsak bataljon je imel po 3 čete, ki so se kadrovsko teritorialno dopolnjevale z območja ene ali več sosednjih krajevnih skup-

8 Uradno se je imenovala matična občina.

9 Za komandanta odreda je bil predviden Vinko Jurkas iz Brežice, vendar na to dolžnost ni mogel biti postavljen, saj je poklicno opravljal funkcijo predsednika Skupščine občine Brežice. Komandant odreda je nato postal Zoran Dular in politkomisar Lojze Štih oba iz Krškega.

10 Podatek ni zanesljiv. Stanislav Zlobko je bil leta 1971 komandir čete v brežiškem bataljonu in se spomni, da so imeli sestanek glede vaje tudi v Kozjem. Možno je, da se je bataljon dopolnjeval tudi s pripadniki iz takratne občine Šmarje pri Jelšah.

11 Komandant teritorialnega bataljona v Krškem je postal Anton Alegro iz Brestanice, v Brežicah pa Ivan Tomše ter politkomisar Vlado Deržič oba iz Brežic.

nosti v občini. Štab odreda je imel tudi svojo štabno enoto za zaščito, obveščevalno dejavnost in zveze. Bataljoni so bili takoj po oblikovanju oboroženi s puškami in lahкими strojnícami kalibra 7,9 mm, trofejnimi sovjetskimi brzostrelkami in sovjetskimi ročnimi strojnícami DP kalibra 7,62 mm, trofejnimi nemškimi brzostrelkami kalibra 9 mm, italijanskimi težkimi strojnícami bređa kalibra 8 mm ter ameriškimi ročnimi raketnimi metalci min za protioklepni boj bazuka kalibra 90 mm. Orožje in strelivo se je nahajalo v raznih vojaških skladiščih JLA, nato pa je bilo prepeljano v skladišča po občinah. Po letu 1972 so bataljoni po občinah dobili prve količine sodobnejšega pehotnega orožja.¹²

Prva usposabljanja so se začela že leta 1969. Specialisti za posamezne vojaške dolžnosti ter poveljniški kader so se udeleževali seminarjev in tečajev, katere so organizirali conski štabi ali glavni štab za SLO. Enote iz sestava bataljonov pa so se urile v streljanju s formacijskim orožjem ali pa udeleževale skupnih mobilizacijskih in taktičnih vaj z enotami JLA iz bližnjih garnizij. Streljanja so bila izvedena na začasnih neurejenih streliščih po občinah v Posavju.¹³ Potrebno je omeniti, da v vseh 22 letih od začetka ustanovitve partizanskih teritorialnih enot v Posavju leta 1968 vključno do leta 1990, na streljanjih z bojnim strelivom ni prišlo do resnih težjih poškodb ali smrtnih primerov.

Enote Kozjanskega teritorialnega odreda so leta 1971 sodelovale na večji mobilizacijsko taktični vaji katero so načrtovali v Garniziji JLA Cerklje ob Krki. Vaja je bila izvedena 8. in 9. maja 1971 pod šifriranim nazivom »Poskok – 1971«. V vajo so bili vključeni komandant in politični komisar brežiškega bataljona TO ter dve njegovi četi in krški bataljon TO. Osnovna zamisel vaje je bila protidesantna in protiletalska zaščita širšega rajona letališča JLA Cerklje ob Krki. Vse teritorialne enote so imele nalogo zavarovati in kontrolirati odrejen teritorij ter pomembne topografske objekte. Del enot moči enega do dva voda pa imeti v pripravljenosti za delovanje pri razbijanju zračnega desanta, v sodelovanju z enotami JLA.

12 Za brežiški bataljon je glavni štab za SLO iz Ljubljane - kot pomoč pri opremljanju - julija 1972 dodelil 19 sodobnih polavtomatskih pušk M-59 in M-59/66 jugoslovanske izdelave ter 4.480 kosov streliva 7.62 mm v skupni vrednosti 22.608 dinarjev. Kopijo dokumenta hrani avtor prispevka.

13 Staro nemško strelišče v gozdu pri Kapelah, strelišče pri gradu na Bizeljskem, strelišče nad reko Krko v Velikih Malencah, vsa ta strelišča so bila v občini Brežice; strelišče v Rorah v občini Krško, ter strelišče Radna v občini Sevnica.

Dobra dva tedna po zaključku vaje je predsednik Sveta za narodno obrambo Skupščine občine Brežice Vinko Jurkas sklical posvet, z namenom analizirati delovanje brežiških teritorialnih enot na mobilizacijsko taktični vaji. Posvet je bil 27. maja 1971 v Domu JLA v Brežicah in so se ga udeležile ključni akterji in starešine, ki so vajo načrtovali, oziroma sodelovali v njenih pripravah, izvedbi ali poveljevanju z teritorialnimi enotami.¹⁴

Vsi udeleženci posveta so v analizi poudarili pravilni koncept vaje ter veliko motiviranost posameznikov in teritorialnih čet kot celot. Nekateri so opozorili na pomanjkljivosti v taktičnih postopkih, nespoštovanju nasprotnikovega ognja, slabih zvezah in pomanjkljivi zaledni oskrbi. Vojaškim obveznikom so se namreč uniforme delile tudi na mobilizacijskih zbirališčih. Problemi so se pojavili tudi po liniji poveljevanja, saj sta bila na poveljniškem mestu bataljona prisotna le komandant in politkomisar, zaradi pomanjkanja uniform ni bil mobiliziran vod za zveze bataljona.

Splošna zaključna ocena vaje je bila, da je izvedena skladno z zamislijo ter da so pridobljene izkušnje izredno pomembne za nadaljnjo graditev in razvoj teritorialnih enot.¹⁵

Naslednji zakon, ki je urejeval področje ljudske obrambe je bil zvezni Zakon o ljudski obrambi, sprejet leta 1974. V njem je bilo prvič zakonsko določeno, da oborožene sile tvorijo enotno celoto, organizirane pa so v formacije Jugoslovanske ljudske armade in formacije teritorialne obrambe. JLA je bila določena kot skupna oborožena sila vseh narodov in narodnosti ter delovnih ljudi in občanov, TO pa je postala najširša oblika organiziranega oboroženega splošnega ljudskega odpora. Enote TO so lahko sodelovale skupaj z enotami JLA ali delovale samostojno. Zakon je oba dela skupnih oboroženih sil to sta bili JLA in TO obravnaval enakopravno, saj je določal, da se posamezne enote JLA preimenujejo v enote TO in vključujejo v sestav TO in posamezne enote TO se lahko preimenujejo in vključujejo v enote JLA, če to zahtevajo posebne vojne razmere. Nadalje je določal, da pripadniki oborože-

14 Sodelujoči na posvetu: predsednik sveta za narodno obrambo Skupščine občine Brežice Vinko Jurkas, ki je posvet tudi vodil, komandant garnizije JLA Cerklje ob Krki polkovnik Franc Jordan, načelnik štaba Zahodnoštajerske cone polkovnik Vid Jerič, varnostni oficir cone Stane Klemenčič, komandant Kozjanskega teritorialnega odreda Marjan Dular, načelnik štaba vojne pošte JLA 3363 Cerklje ob Krki podpolkovnik Franc Korošec, vodja priprav TO Brežice Anton Štimac, komandant teritorialnega bataljona iz Brežic Ivan Tomše, politkomisar bataljona Vlado Deržič, komandir 3. teritorialne čete Anton Hribar, politkomisar čete Vlado Podgoršek, komandir 4. teritorialne čete Stanislav Zlobko, politkomisar čete Stanislav Molan, referent za vojaške zadeve v Odseku za narodno obrambo Skupščine občine Brežice Lazar Gligić, pomočnik, za materialno tehnična sredstva TO Ivan Starman in Stanko Gašperin.

15 Kopijo zapisnika posveta hrani Mitja Teropšič.

nih sil nosijo enotno znamenje pripadnosti in sicer rdečo zvezdo, imajo enake označbe činov in se v oboroženih silah uporablja načelo enakopravnosti jezikov in pisav narodov in narodnosti Jugoslavije¹⁶.

Skupščine občine v Posavju so v prvi polovici leta 1975, na podlagi določil zveznega zakona o ljudski obrambi iz leta 1974 in republiškega zakona o splošnem ljudskem odporu iz leta 1971, ustanovile občinske štabe za teritorialno obrambo. Ti so bili z odloki ustanovljeni v občinah Sevnica, Krško in Brežice, kot posebni organi za delovanje v miru in v vojni.¹⁷ OŠTO je bilo na podlagi zakona o ljudski obrambi iz leta 1976, v 3. točki vodenje in poveljevanje v teritorialni obrambi, določeno 12 nalog. Naloge so bile zelo obsežne saj so morali skrbeti za mobilizacijsko in bojno pripravljenost TO v občini, pripravljati načrte za uporabo enot¹⁸, organizirati in voditi usposabljanja, skrbeti za načrtno nabavo, hrambo, vzdrževanje in nadzor nad predmeti oborožitve in opreme, opravljati druge zadeve ali naloge po odločitvi nadrejenega štaba TO oziroma sveta občinske skupščine za ljudsko obrambo, varnost in družbeno samozaščito.

Po mirnodobni formaciji so bili v štabih zaposleni profesionalni delavci štaba in sicer rezervne vojaške starešine in civilne osebe. Število zaposlenih je bilo v posavskih OŠTO v naslednjih letih različno in sicer od 3 do 8 delavcev, pripadnikov stalne sestave štabov.

Do leta 1980 je bil OŠTO Krško podrejen Pokrajinskemu štabu teritorialne obrambe (v nadaljevanju PŠTO) Dolenjske, ki je imel sedež v Novem mestu. OŠTO Sevnica in OŠTO Brežice pa sta bila podrejena PŠTO Zahodnoštajerske s sedežem v Celju.

16 V praksi pa se zakonsko določilo ni izvajalo. Avtor tega prispevka se je leta 1987 udeležil varnostno-obveščevalnega tečaja za komandante TO v centru JLA v Pančevu v Srbiji in se dobro spomni neprijetnega začetka. Prisotnih je bilo več kot sto komandantov OŠTO in PŠTO pretežno iz Slovenije, Hrvaške in Kosova. Uvodni nagovor je imel polkovnik JLA iz politične uprave zveznega sekretariata za ljudsko obrambo iz Beograda. Še pred pozdravom je jasno in na grob ter oster način povedal, da JLA nikoli ne bo dovolili, da se v oboroženih silah uporablja slovenski jezik. To je bila reakcija na zahtevo mladinskega kongresa v Krškem po uporabi jezikov narodov in narodnosti v oboroženih silah. Odnosi nekaterih starešin JLA do starešin TO so se v temu času že začeli spreminjati in so postajali veliko bolj uradni.

17 Zanimivo je, da je Zakon o ljudski obrambi Socialistične republike Slovenije, ki je določal ustanovitev štabov teritorialne obrambe v republiki, pokrajinah in občinah ter mestnih oziroma regionalnih skupnostih bil sprejet kasneje in to 29. septembra 1976.

18 To so bili načrti za delovanje enot TO v vojni (vojni načrti) in so se usklajevali s poveljstvi in enotami JLA. Kot nasprotnik so bile na vzhodu Jugoslavije določene oborožene sile držav Varšavskega pakta in na zahodu oborožene sile držav NATO pakta.

Leta 1980 je prišlo do večje reorganizacije TO Slovenije. Število pokrajin se je iz šestih povečalo na trinajst in toliko je bilo po preoblikovanju ustanovljenih Pokrajinskih odborov in PŠTO. V Posavju je bil ustanovljen PŠTO Posavja s sedežem v Brežicah, v nekdanji stavbi postaje milice, v vili na Prešernovi ulici 12.¹⁹ V njegovo sestavo so bili vključeni OŠTO Sevnica, OŠTO Krško in OŠTO Brežice z vsemi vojnimi enotami, ki so bile formacijsko nekoliko spremenjene. Na novo so bile ustanovljene minometne čete z minometi kalibra 82 mm, s kateri se je močno povečala ognjena moč pehotnim enotam oziroma celotni TO občine. Ukinjen je bil bataljon TO, katerega je po mobilizacijskem razvoju dopolnjeval OŠTO Krško in je bil sestavni del 52. brigade TO iz Novega mesta, pod poveljstvom PŠTO Dolenjske. Z ukinitvijo bataljona TO je bila ukinjena zadnja manevrska enota TO v Posavju. Po številu pripadnikov in po ognjeni moči je tako v Posavju postal Lahki topniško - raketni divizion zračne obrambe TO največja prostorska enota. Divizion je bil v sestavi OŠTO Krško in kadrovsko dopolnjevan z območja sosednjih občin.²⁰

Leta 1985 so bili preoblikovani odredi in minometne čete vseh treh OŠTO. Odredi so bili oblikovani v formacije jurišnih odredov s po 3 ali 5 jurišnimi vodi, minometne čete pa so bile dopolnjene z vodom netrzajnih topov za protiklepní boj in so se preoblikovale v čete za ognjeno podporo. Te čete so tako po moči postale najmočnejše pehotne vojne enote za minometno in protiklepno podporo občinskih štabov. V oborožitvi so imele od kolektivnega orožja 8 minometov kalibra 82 mm s 1200 minami ter 4 netrzajne tope za protiklepní boj M60. Čete za ognjeno podporo TO so bile tako s svojo oborožitvijo in visoko stopnjo usposobljenosti sposobne zagotavljati minometno in protiklepno podporo jurišnim odredom in četam OŠTO, kakor tudi ostalim enotam.

Z novim pregledom mobilizacijskega razvoja so vse vojne enote TO dobile tudi številčne nazive.²¹ S tem je bila povečana prepoznavnost enot, lažje

19 Na isti lokaciji je imel sedež tudi Pokrajinski odbor za Posavje ki je po zakonu skrbel za izvajanje in usklajevanje obrambnih priprav ter aktivnosti in ukrepov družbene samozaščite, ki so skupnega pomena za občine z območja pokrajine. Pokrajinski odbor bi med vojno postal najvišji organ oblasti v pokrajini.

20 Divizion zračne obrambe TO Krško je bil ustanovljen leta 1978 in je bil namenjen za zračno obrambo Nuklearne elektrarne v Krškem. V njegovi sestavi so bile 3 baterije zračne obrambe s po 12 topovi in skupno 350 pripadniki TO. Januarja 1980 v času hude zime je bil divizion ob bolezní maršala Tita mobiliziran in na bojnih položajih skoraj mesec dni. Položaji so bili utrjeni, divizionu pa je bila podeljena bojno strelivo.

21 Naj kot primer navedem jurišne odrede TO: jurišni odred TO iz Brežic je dobil številko 110 (110. jurišni odred TO), jurišni odred TO iz Krškega je dobil številko 111 (111. jurišni odred TO), jurišni odred TO iz Sevnice je dobil številko 112 (112. jurišni odred TO).

je bilo poveljevanje ter vodenje učne in bojne dokumentacije. S sodobnim orožjem in vojaško opremo so se prioritarno dopolnjevale proti-diverzantske in diverzantske enote ter jurišni odredi TO,

S tako organizacijsko-mobilizacijsko strukturo vojnih enot je Teritorialna obramba v Posavju pričakala začetek leta 1990, ko so se začeli zaključni procesi osamosvajanja Slovenije. Pri tem so bili teritorialci, predvsem poklicni pripadniki stalne sestave in OŠTO kot celote še posebej izpostavljeni, saj so bili skupaj z organi za notranje zadeve in milico ključnega pomena pri zavarovanju nove demokratične politične oblasti ter plebiscitne volje po samostojni državi večine državljanov Republike Slovenije.

Nova izvršilna politična oblast na državnem nivoju, predvsem pa v občinah kjer je na volitvah zmagala Demokratična opozicija Slovenije, (v nadaljevanju DEMOS) ni zaupala poklicnim pripadnikom OŠTO, saj so bili vsi člani nekdanje zveze komunistov. Tudi v Posavju je bilo nezaupanje prisotno, kljub temu, da so poklicni pripadniki OŠTO v Krškem in v Brežicah preprečili odvzem orožja in streliva TO s strani JLA in s temi dejanji jasno pokazali lojalnost novi politični oblasti.²² Zaupanje se je izboljšalo v mesecu oktobru 1990, ko so bili lokalni politiki seznanjeni z kadri tako imenovane prevratniške Manevrške strukture narodne zaščite (v nadaljevanju MSNZ). Ti so bili vsi iz vrst TO in milice in so do oktobra 1990 v največji tajnosti izvedli ukrepe za zavarovanje nove politične oblasti in izdelali načrte za bojno delovanje v primeru posredovanja JLA. Celoten projekt Narodne zaščite je bil voden v največji tajnosti iz državnega nivoja, zato o tem niso bili seznanjeni lokalni občinski politiki.

V začetku leta 1990 so vsi OŠTO, po posebnem ukazu, morali predati vse orožje in strelivo, ki je bilo namenjeno za usposabljanje šolske in izven šolske mladine. Kmalu zatem je Republiški štab za teritorialno obrambo SRS zahteval natančen popis skladišč s tlorisnimi merami in skladiščenimi količinami orožja in streliva v občini. Pri tem ni bilo potrebno popisati skladišč, ki so bila v objektih JLA. Zaradi tega je bila naloga kar nekoliko nenavadna. Kmalu so v štabih ugotovili pravi namen naloge, saj so v mesecu maju prejeli ukaz o začasnem hranjenju orožja in streliva Teritorialne obrambe v

22 Avtor prispevka je bil leta 1990 na dolžnosti komandanta OŠTO in je bil od maja do oktobra 1990 nekajkrat deležen »prijateljskih«²² nasvetov naj si poišče novo službo saj bo kmalu zamenjan. Podobna opozorila je prejemal tudi kolega v Krškem Ernest Breznikar.

vojaških objektih JLA. Le nekaj dni pred tem so pokrajinski štabi TO²³ prejeli ukaz, ki ga je podpisal takratni komandant TO Slovenije general podpolkovnik Ivan Hočevar, o reorganizaciji in zmanjšanju števila PŠTO. Število naj bi se iz dotedanjih 13 zmanjšalo na 7, hkrati je bila določena nova podreditev OŠTO kakor tudi variante popolnitve kadra po mirnodobni formaciji, tako za nove PŠTO kot tudi vseh 61 OŠTO v SRS.

PŠTO Posavja naj bi s tem ukazom prenehal obstajati, vsi trije OŠTO pa naj bi bili podrejeni Pokrajinskemu štabu za TO Dolenjske. Neuradno je bil za dolžnost komandanta PŠTO Dolenjske predviden rezervni podpolkovnik Ignac Regovič, dotedanji komandant TO Posavja. Vse te spremembe so pomenile tudi ukinitve Pokrajinskega odbora Posavje kot političnega organa za delovanje v primeru vojne. Vendar ukaz RŠTO, katerega je podpisal generalpodpolkovnik Ivan Hočevar maja 1990 ni bil izveden. Po 15. maju in izdaji njegovega ukaza o skladiščenju orožja TO Slovenije v vojaške objekte JLA so se razmere znotraj TO in tudi politično zaradi procesov osamosvajanja, v celotni republiki močno zaostrole. Nastala je afera poimenovana »Razorožitev TO«, katera je začasno zaustavila proces preoblikovanja TO in zmanjšanja števila PŠTO.

Septembra 1990 je predsedstvo SRS razrešilo generala Hočevarja in imenovalo novi RŠTO ter za vršilca dolžnosti načelnika imenovalo rezervnega majorja Janeza Slaparja. Po ponovni vzpostavitvi linije poveljevanja od novega RŠTO navzdol ter imenovanju 7 vršilcev poveljnikov PŠTO 4. oktobra 1990 se je nadaljeval proces reorganizacije in podrejanja OŠTO. Posavski OŠTO so bili podrejeni PŠTO Dolenjske s sedežem v Novem mestu. Pri kadrih stalne sestave OŠTO ni prišlo do sprememb. Kader stalne sestave obeh Posavskih pokrajinskih organov je bil delno administrativno upokojen,²⁴ del kadra se je zaposlil izven Teritorialne obrambe, večina članov PŠTO pa je bila prerazporejena na dolžnosti v PŠTO Dolenjske.

V vmesnem obdobju od avgusta do 4. oktobra 1990 pa je v Posavju v veliki tajnosti nastajala začasna vojaška struktura, pod zakonskim okriljem Narodne zaščite, ki se je kasneje poimenovala MSNZ. Ta struktura je bila v

23 Ukaz RŠTO številka SZ 183/8-90, Ljubljana 25. 4. 1990. PŠTO Posavja je ukaz prejel 10. maja 1990. Kopijo ukaza hrani Mitja Teropišič.

24 Administrativno sta bila upokojena tudi komandant TO Posavja rezervni podpolkovnik Ignac Regovič in sekretar pokrajinskega odbora Lazo Gligić.

Posavju vzpostavljena znotraj Teritorialne obrambe in organov za notranje zadeve. Na ključne dolžnosti MSNZ znotraj TO so bili postavljeni poklicni pripadniki posavskih OŠTO. Poklicni pripadniki PŠTO Posavja niso bili vključeni v MSNZ, so pa bili nekateri člani na lastno željo vključeni v operativno dežurstvo OŠTO Brežice, s katerim se je preko stražarske službe varovalo tudi njihovo orožje in strelivo v skladišču Doma TO v Brežicah.

V septembru 1990 so bili izdelani operativni dokumenti za uporabo sil NZ in hkrati so bile v načrtih oblikovane operativne grupe narodne zaščite (v nadaljevanju OGNZ), kot oborožena in udarna jedra po občinah. Vodje OGNZ²⁵ so bili seznanjeni z načrti varovanja organov oblasti in objektov posebnega pomena, in sicer v obsegu svojih nalog. Pripadniki OGNZ niso bili nikoli vpoklicani za operativno delovanje ali usposabljanje in tudi ne oboroženi.

Na dan 25. septembra 1990 je bilo v posameznem OŠNZ možno aktivirati naslednje število OGNZ, z oborožitvijo in vojaško opremo:

- OŠNZ Brežice: 9 OGNZ moči 10 do 30 pripadnikov, skupaj 163 pripadnikov NZ,
- OŠNZ Krško: 10 OGNZ moči 10 do 40 pripadnikov, skupaj 197 pripadnikov NZ,
- OŠNZ Sevnica: 7 OGNZ moči 11 do 25 pripadnikov, skupaj 110 pripadnikov NZ.

Tako je bilo v Posavju oblikovanih 26 OGNZ s skupno 475 usposobljenimi pripadniki, ki so bili v celoti iz vrst častnikov, podčastnikov in tudi vojakov TO. OGNZ – kot udarne enote – je bilo možno operativno uporabiti, kar pomeni aktivirati in oborožiti v času do 12 ur. V primeru širše potrebe in splošne mobilizacije pa je bilo v okviru Pokrajinskega štaba narodne zaščite (PŠNZ) Posavja možno angažirati in oborožiti do 2.400 pripadnikov NZ, in sicer iz celotne vojne sestave TO.²⁶

V obdobju september 1990–oktober 1990 je bila večina orožja in po 1 bojni komplet streliva za orožje prepeljana na tajne lokacije. V Občini Brežice je bilo organizirano 11 tajnih skladišč MSNZ in 1 lažno tajno skladišče, v

²⁵ To so bili komandanti in komandirji enot TO.

²⁶ Poročilo o b/p PŠNZ Posavja na dan 25. 9. 1990. Kopijo poročila hrani Mitja Teropšič; Mitja Teropšič, Organiziranje, opremljanje in pripravljenost MSNZ, stran 154 in 155.

Občini Krško je bilo 8 tajnih skladišč MSNZ ter v Občini Sevnica 1 tajno skladišče MSNZ in 1 tajno skladišče, ki so ga samoiniciativno organizirali delavci upravnega organa za obrambo. Nekaj posebnega je bilo lažno tajno skladišče v Občini Brežice, ki je bilo organizirano v delovni organizaciji Terme Čatež. Tam je imela varnostno-obveščevalna služba JLA – zaradi bližine vojaškega letališča – svojo pomembno obveščevalno točko. Vodstvo MSNZ Občine Brežice je z organizacijo lažnega tajnega skladišča, v katerem so hranili tri zaboje trofejnih pušk brez udarnih igel, želelo preveriti, ali vojaška obveščevalna služba spremlja njihovo tajno dejavnost. Skladišče je ostalo ves čas delovanja, to je polnih osem mesecev neodkrito.

Skupaj je bilo tako v Posavju 22 tajnih skladišč orožja in streliva. Večina lokacij tajnih skladišč je bila v različnih zasebnih objektih (stanovanjske hiše, gospodarski objekti, zidanice, vikendi) pri ljudeh, ki so jih organizatorji MSNZ poznali in jim zaupali, ti pa so bili pripravljeni nalogo sprejeti. Tri lokacije oziroma tajna skladišča pa so bila tudi v družbenih objektih oziroma objektih delovnih organizacij. Orožje in strelivo je bilo v tajnih skladiščih shranjeno do začetka vojne leta 1991, ko je bilo podeljeno mobiliziranim ali vpoklicanim enotam TO. Varnostno-obveščevalna služba garnizije JLA Cerklje, kljub izredno razvejani mreži obveščevalcev med civilisti in tudi teritorialci v Posavju, ni zaznala dejavnosti TO pri organizaciji tajnih skladišč orožja in streliva in tudi ni odkrila nobenega od teh skladišč.

Zelo pomembna je bila izvedba akcije »GOTENICA«, ki jo je z vodstvom MSNZ na republiškem nivoju za Posavje načrtoval načelnik PŠNZ Ernest Breznikar. Akcijo so izvedli člani vodstev MSNZ, vsi iz stalne sestave OŠTO, ter posebej izbrani vozniki, in sicer v noči s 13. na 14. september 1990 s tremi tovornjaki, ki so bili iz posameznih občin. Iz skladišča TO iz Gotenice so bili prepeljeni 4.103 kosi oziroma 8.812 kg zelo pomembnih minsko-eksplozivnih sredstev,²⁷ ki so bila razdeljena in shranjena v tajna skladišča po občinah ter uspešno in učinkovito uporabljena na začetku vojne leta 1991. Prevoze so varovali organi za notranje zadeve Republike Slovenije. Osnovni cilj akcije je bil, da se za protioklepna orožja ter orožja za podporo, ki so ostala v skladiščih TO, zagotovi ustrezno strelivo, mine in granate, s katerimi bi se ognjena moč OGNZ močno povečala. Večina teh bojnih sredstev je bila uporabljena v bojih TO z JLA v Posavju v vojni leta 1991.

²⁷ Shema organiziranosti OŠTO Sevnica iz leta 1990; Pregled, orožja, streliva in MES v OŠTO Brežice, 11. 5. 1991; Rokopis Vili Libenšek, 13. 9. 1991. Kopije dokumentov hrani Mitja Teropšič.

Leta 1991 se je organiziranost štabov TO spremenila. Reorganizacija je pomenila pripravo na oborožen spopad z JLA. Sekretariat za ljudsko obrambo Republike Slovenije je po predhodnem soglasju Predsedstva Republike Slovenije z odredbo²⁸ določil prenehanje delovanja OŠTO 30. aprila 1991 in določil ustanovitev 25. območnega štaba za teritorialno obrambo s sedežem v Brežicah²⁹ (v nadaljevanju 25.ObmŠTO), katerega enote in zavodi so se dopolnjevali iz občin Brežice, Krško in Sevnica. Območni štab je bil podrejen 2. pokrajinskemu štabu za teritorialno obrambo Dolenjske (v nadaljevanju 2.PŠTO) s sedežem v Novem mestu.

Stalna sestava 25. ObmŠTO se je že med vojno in po vojni kadrovsko okrepila s starešinami JLA, ki so prestopili v TO. Zaradi prostorske stiske, ki je tudi bila posledica oblikovanja oddelka in nato voda stalne sestave vojakov, se je štab spomladi leta 1992 preselil v levi prizidek nekdanjega doma letalcev kateri je bil v sklopu stavbe nekdanjega Doma JLA v Brežicah. Prostori spalnic so bili preurejeni v pisarne, uredil se je prostor za dežurne in sejna soba ter v pritličju prostori za vojake.

V tem objektu je štab domoval le kratek čas, saj se junija 1992 ponovno seli in sicer v Vojašnico TO Cerklje ob Krki. Večina nastanitvenih objektov vojašnice je bila adaptirana ter urejena za potrebe 210. učnega centra TO (v nadaljevanju 210. UC). Štabu so bili za prehodni čas dodeljeni prostori v nastanitvenemu objektu A, v nadstropju desno od stopnišča. V pritličju je bil sedež poveljstva 210. UC. Poveljnik UC je bil hkrati tudi poveljnik Vojašnice TO Cerklje ob Krki.

Skladišče orožja, streliva in vojaške opreme je bilo v tako imenovanem dolgem objektu, skladišče MES pa v Gazicah. Kmalu se je začela prenova objekta nekdanjega poveljstva 82. letalske brigade JLA, kateri je bil namenjen tudi za potrebe štaba. Selitev v nove prostore v prvo nadstropje je bilo

28 Odredba o ustanovitvi štabov in zavodov teritorialne obrambe v Republiki Sloveniji, številka 801/164, Ljubljana 15. april 1991. UL RS št. 18, 27, 4. 1991.

29 Za sedež štaba TO je bilo v predlogu o ustanovitvi območnih štabov TO v Republiki Sloveniji določeno Krško. Svet za ljudsko obrambo Skupščine občine Brežice je obravnaval strokovno utemeljen predlog OŠTO Brežice, da se tudi v občini ustanovi ObmŠTO ali pa se sedež 25. ObmŠTO prestavi v Brežice. Oba predloga sta bila sprejeta in posredovana v Ljubljano. V odredbi o ustanovitvi je bilo nato določeno, da se ustanovi 25. ObmŠTO s sedežem v Brežicah, katerega enote in zavodi se popolnujejo iz občin Brežice, Krško in Sevnica. Ta rešitev se je glede na uspešno delovanje štaba in enot TO v vojni z JLA leta 1991, izkazala kot zelo dobra. Kopije dokumentov hrani Mitja Teropišč.

zaključeno v prvi polovici leta 1994. Prostore v pritličju so kasneje naselili poklicni pripadniki novo nastajajočega 24. oklepno mehaniziranega bataljona TO.

25. ObmŠTO je na tej lokaciji dočakal sprejetje novega Zakona o obrambi decembra 1994, s katerim je postal vojaško teritorialno poveljstvo in imel novi naziv 25. območno poveljstvo Slovenske vojske. Teritorialna obramba se je uradno preimenovala v Slovensko vojsko in je po zakonu postala vojaška sila za obrambo države.

Notranja organizacija – formacije in mobilizacijski razvoj TO

V prvih začetkih ustanavljanja partizanskih teritorialnih enot v SRS po letu 1968 je smernice za občine pripravljali glavni štab v Ljubljani. Predloge so nato dopolnili občinski sveti za narodno obrambo, uradne akte o ustanovitvi pa so sprejemale skupščine občin. Prve formacije poveljstev in partizanskih enot so bile izdelane šele leta 1973 in jih je na predlog svetov občinskih skupščin odobrila komisija Centralnega komiteja Zveze komunistov Slovenije za SLO. Dokončno izdelane formacije so potrdili sveti občinskih skupščin za narodno obrambo, kakor tudi Glavni štab SRS za SLO.

Po letu 1975 so notranjo organizacijo štabov TO in vojnih enot-skozi celotno obdobje delovanja in razvoja-določale mirnodobne in vojne formacije ter mobilizacijski razvoji vojnih enot. Vse te dokumente, ki so imeli visoko stopnjo tajnosti so pripravljali v Republiškem štabu za teritorialno obrambo v Ljubljani. Predloge za enote in štabe TO po krajevnih skupnostih za matično občino, pa so pripravljali OŠTO.

Mirnodobna formacija se številčno ni bistveno spreminjala v vseh letih delovanja občinskih štabov TO. Posamezna formacijska mesta so se dopolnjevala glede na število vojnih enot in sicer na podlagi odločitev svetov za ljudsko obrambo in družbeno samozaščito skupščin občin. Od leta 1975 pa vse do maja 1991, ko so bili OŠTO ukinjeni, so se v mirnodobnih formacijah spreminjali nazivi posameznih dolžnosti in formacijski čini. To pa je vplivalo predvsem na višino osebnega dohodka posameznega zaposlenega delavca.

V zadnjem srednjeročnem obdobju 1985 – 1991 so bile s formacijami³⁰ določene naslednje dolžnosti:

- komandant TO občine, formacijski čin rezervni major,
- načelnik za operativno - učne zadeve - istočasno namestnik komandanta, formacijski čin rezervni kapetan I. klase,
- načelnik za organizacijsko - mobilizacijske zadeve, formacijski čin rezervni kapetan,
- vodja pisarne – istočasno daktilograf, srednja strokovna izobrazba,
- skladiščnik - voznik, formacijski čin rezervni zastavnik.

V OŠTO Krško sta bili zaradi večjega števila vojnih enot določeni dodatni formacijski mesti in sicer načelnik za zaledje ter drugi skladiščnik.

Mobilizacijski razvoj, ki je določal vrsto in število vojnih enot se je spreminjal v posameznih srednjeročnih obdobjih razvoja, ki so trajala po 5 let. V obdobju 1986 – 1991 so v posameznem OŠTO po mobilizacijskem razvoju oblikovali naslednje vojne enote:

- občinski štab za TO,
- zaščitni vod, zaledni vod, oddelek za zveze in organ za prevzem materialnih sredstev in nepremičnin JLA, kot prištabne enote,
- diverzantski vod,
- OŠTO Krško protidiverzantsko četo ter OŠTO Brežice in OŠTO Sevnica protidiverzantski vod,
- OŠTO Brežice in OŠTO Krško jurišni odred s 5 jurišnimi vodi in OŠTO Sevnica jurišni odred s 3 jurišnimi vodi,
- čete za ognjeno podporo z 2 vodoma MM 82mm in vodom netrzajnih topov,
- OŠTO Brežice 2 samostojni četi TO KS in samostojni vod TO KS,
- OŠTO Krško 3 samostojne čete TO KS in samostojni vod TO KS,
- OŠTO Sevnica 2 samostojni četi TO KS,
- OŠTO Brežice protidesantno četo TO za obrambo vojaškega letališča JLA Cerklje ob Krki,
- OŠTO Krško lahki topniško raketni divizion TO protiletalske obrambe za obrambo Nuklearne elektrarne Krško,
- OŠTO Sevnica pontonirski vod TO za vzpostavljane mostišča na reki Savi in pehotno učno četo za usposabljanje v vojni.

30 Kopijo formacije št. T-704 stalne sestave OŠTO II. variante hrani Mitja Teropšič.

Tabela: Mobilizacijski razvoj štabov in enot TO Posavja 1985-1990.

ZAP. ŠT.	VOJNA ENOTA
1.	POKRAJINSKI ŠTAB
1.1.	Pokrajinski štab s prištabnimi enotami
2.	67. DIVERZANTSKI VOD
3.	VOJAŠKO SODIŠČE I. STOPNJE PRI PŠTO POSAVJA
4.	VOJAŠKO TOŽILSTVO PRI PŠTO POSAVJA
5.	OBČINSKI ŠTABI
5.1.	Občinski štab s prištabnimi enotami
5.2.	Občinski štab s prištabnimi enotami
5.3.	Občinski štab s prištabnimi enotami
6.	DIVERZANTSKE ENOTE
6.1.	68. diverzantski vod
6.2.	69. diverzantski vod
6.3.	70. diverzantski vod
7.	PROTIDIVERZANTSKE ENOTE
7.1.	174. protidiverzantski vod
7.2.	123. protidiverzantska četa
7.3.	175. protidiverzantski vod
8.	JURIŠNI ODREDI
8.1.	110. jurišni odred
8.2.	111. jurišni odred
8.3.	112. jurišni odred
9.	ČETE ZA OGNJENO PODPORO
9.1.	227. četa za ognjeno podporo
9.2.	228. četa za ognjeno podporo
9.3.	229. četa za ognjeno podporo
10.	SAMOSTOJNE ČETE
10.1.	66. četa TO KS
10.2.	67. četa TO
10.3.	68. četa TO KS
10.4.	69. četa TO
10.5.	70. četa TO
10.6.	71. četa TO
10.7.	72. četa TO KS
11.	SAMOSTOJNI VODI
11.1.	87. vod TO KS
11.2.	88. vod TO KS
12.	3. LAHKI ARTILERIJSKO RAKETNI DIVIZION PROTILETALSKE OBRAMBE
13.	135. PROTIDESANTNA ČETA
14.	46. PONTONIRSKI VOD
	SKUPAJ:

	ŠTEVILČNI NAZIV	OBČINA POPOLNITVE	ŠTEV. STANJE
	T-7305/1-10	Brežice, Krško, Sevnica	250 220
	T-7305/11	Brežice	21
	T-7305/23	Brežice, Krško, Sevnica	5
	T-7305/24	Brežice, Krško, Sevnica	4
	T-7310/6 T-7519/6 T-7331/6	Brežice Krško Sevnica	234 83 75 76
	T-7310/8 T-7519/8 T-7331/8	Brežice Krško Sevnica	58 19 18 21
	T-7310/11 T-7519/10 T-7331/11	Brežice Krško Sevnica	130 25 80 25
	T-7489 T-7490 T-7491	Brežice Krško Sevnica	510 185 190 135
	T-7310/12 T-7519/12 T-7331/12	Brežice Krško Sevnica	236 80 78 78
	T-7310/15 T-7310/16 T-7519/15 T-7519/16 T-7519/17 T-7331/15 T-7331/16	Brežice Brežice Krško Krško Krško Sevnica Sevnica	630 85 90 94 93 90 88 90
	T-7310/20 T-7519/20	Brežice Krško	58 29 29
	T-7276	Krško	251
	T-7310/13	Brežice	85
	T-7331/13	Sevnica	33
			2476

Mobilizacijski časi vojnih enot so bili zelo kratki. Protidiverzantska voda sta imela mobilizacijski čas 4 ure, protidiverzantska in protidesantna četa 6 ur, lahki topniško raketni divizion PLO in jurišni odredi TO 12 ur ter vse ostale enote in štabi 8 ur.

Mirnodobne formacije OŠTO se v temu času niso spremenile. Novembra 1990 so bile po ukazu nadrejenega poveljstva dodatno oblikovane enote za posebne namene (v nadaljevanju EPN). V vsakem OŠTO je bil ustanovljen intervencijski vod z mobilizacijskim časom 3 ure in se je kadrovsko dopolnil s pripadniki iz celotne sestave TO občine. Pripadniki vodov so osebno oborožitev in bojni komplet streliva hranili doma. Vodi so bili oboroženi s sodobnim avtomatskih pehotnim orožjem.

Konec aprila 1991 so bili OŠTO ukinjeni. Proces preoblikovanja mirnodobne sestave je potekal v mesecu maju. Selitev delavcev stalne sestave OŠTO Krško in OŠTO Sevnica na skupno lokacijo v Dom TO Brežice, Titova cesta 15, je bila zaključena 28. maja 1991. Z mirnodobno formacijo št. T-501 so bila določena delovna mesta stalne sestave z naslednjimi nazivi in dolžnostmi:

- Poveljnik TO območja
- Načelnik štaba (istočasno namestnik poveljnika)
- Pomočnik načelnika štaba za operativne zadeve (istočasno namestnik načelnika štaba)
- Pomočnik načelnika štaba za učne zadeve
- Pomočnik načelnika štaba za usposabljanje
- Pomočnik načelnika štaba za obveščevalne zadeve in usposabljanje
- Pomočnik načelnika štaba za organizacijsko mobilizacijske zadeve in usposabljanje
- Pomočnik načelnika štaba za zveze in usposabljanje
- Pomočnik načelnika štaba za rodove in usposabljanje
- Vodja pisarne
- Pomočnik poveljnika za zaledje
- Referent-manipulant s sredstvi OVO
- Manipulant s sredstvi OVO
- Manipulant s sredstvi OVO

in po dopolnilni formaciji T-501

- Manipulant s sredstvi OVO
- Manipulant s sredstvi OVO
- Vodja pisarne
- Snažilka
- Snažilka
- Pomočnik načelnika štaba za obveščevalne zadeve in usposabljanje³¹.

Vse vojne enote ukinjenih OŠTO so bile podrejene 25.ObmŠTO. Konec maja 1991 so bile na zahtevo 2. PŠTO Dolenjske dodatno oblikovane enote za posebne namene in sicer jurišni odred TO v občini Brežice ter po eno četa TO po formaciji protidiverzantske čete TO v občini Krško in občini Sevnica. Popolnitev vseh treh enot je bila izvedena z mlajšimi vojaškimi obvezniki, ki so imeli raspored v vojnih enotah JLA.

Glede na to, da ni bila izvedena reorganizacija vojnih enot TO je bil tik pred vojno izdan začasni mobilizacijski razvoj PŠTO – ObmŠTO.³² Štabu je bilo po začasnem mobilizacijskem razvoju podrejeno 41³³ vojnih enot ali več kot 2500 pripadnikov TO rezervne sestave. Število vojnih enot je močno presegalo vojaške kriterije. Uspešno in učinkoviti vodenje in poveljevanje v vojni je možno po kriterijih s petimi do maksimalno devetimi podrejenimi subjekti in še to le v primeru, da so optimalno zagotovljeni tudi drugi pogoji poveljevanja kot so odlične zveze ter usposobljenost in izurjenost poveljujočega kadra.

Štab tik pred vojno ni razpolagal s sodobnimi sredstvi zvez, razmerje v popolnitvi med številom poklicnih pripadnikov TO ter vpoklicanimi rezervisti je bilo 1% proti 99%, v korist rezervistov glede na formacijsko stanje. Pove-ljujoči častniki in podčastniki vojnih enot so bile v večini primerov izkušene

31 Po formaciji so bili na delovna mesta postavljeni: rezervni (v nadaljevanju bo pridevnik rezervni pri navajanju činov izpuščen) major Ernest Breznikar, stotnik I. razreda Mitja Teropšič, stotnik I. razreda Martin Škorc, stotnik Mirko Ognjenovič, stotnik Vinko Čančer, stotnik Viktor Pšeničnik, vodnik I. razreda Andreja Andrejaš, zastavnik Edi Zanut, vodnik I. razreda Polonca Levak, stotnik I. razreda Ivan Božič, stotnik Zdenko Mohar, višji vodnik Vili Logar, vodnik Vilko Libenšek, vodnik Matjaž Mavsar, višji vodnik Vojko Kovačič, višji vodnik Milena Škrlec, snažilki Jožica Šekoranja in Anica Mavsar, vsi delavci stalne sestave ukinjenih OŠTO ter višji vodnik Anton Čančer iz stalne sestave ukinjenega PŠTO Posavja. Delovno mesto pomočnika načelnika štaba za zveze in usposabljanje se ni popolnilo.

32 Kopijo mobilizacijskega razvoja hrani Mitja Teropšič.

33 Dejansko je bilo bojnih enot 29 ostalo so bili trije OŠTO ter devet prištabnih enot.

rezervne starešine, vendar so poveljevanje nad vojnimi enotami sprejemali po izvedeni mobilizaciji ali po vpoklicu, brez predhodnega urjenja in priprav na vodenje enote v kaotičnih razmerah vojne. Razmere za začetek vojne z enotami JLA so bile vse prej kot dobre, bolj realna ocena je slabe.

Zaradi težav pri vodenju in poveljevanju s podrejenimi enotami TO na bojišču v času bojev z JLA junija-julija 1991 je štab kmalu začel pripravljati novi predlog začasnega mobilizacijskega razvoja svojih enot in sprejel druge ukrepe. Kot primer naj navedem vključitev radioamaterjev kot prostovoljcev v enote TO na bojišču in v štabu, ki so vzpostavljali odlične radijske zveze. Zaradi različnih frekvenc, predvsem pa njihove sodobne tehnike in izurjenosti jim JLA ni mogla prisluškovati.

Pripravljen predlog začasnega mobilizacijskega razvoja je določal združevanje nekaterih vojnih enot TO in sicer z ustanovitvijo 305. odreda TO za posebne namene in ustanovitvijo Združenega odreda TO četne sestave. S temi spremembami bi se število podrejenih enot zmanjšalo iz 29 na 13. Predlog ni bil izveden, z brionsko deklaracijo 18. julija 1991 je bilo sprejeto premirje in prioriteta nalog ni bila več na bojevanju, temveč se je usmerila v naloge umika JLA iz Slovenije in prevzemanja njenih objektov in vojaške tehnike.

Oktobra 1991 je bila predpisana nova formacija stalne sestave 25. ObmŠTO³⁴ ter novi pregled enot TO. Ta je predvideval preoblikovanje oziroma ustanovitev 15 vojnih enot³⁵ in dodatno ustanovitev 26. brigade TO. Brigada v Posavju ni bila ustanovljena, vse ostale vojne enote TO so bile kadrovsko dopolnjene in v naslednjih letih nekajkrat vpoklicane na različna usposabljanja. Brigada je bila v procesu kadrovskega sestavljanja do januarja 1992.

Organiziranost, vloga in naloge TO V Sloveniji in v Posavju so se v naslednjih letih močno spremenile. Teritorialna obramba ni bila več rezervna oziroma druga komponenta oboroženih sil saj je morala prevzeti vse naloge, ki jih je pred tem opravljala JLA. Ustanavljala so se nova poveljstva in nove

34 Formacija T – 511 z dne 25. oktober 1991 je za 25. ObmŠTO določala 22 formacijskim mest. Ob uveljavitvi je bilo s kadri popolnjeno 18 mest. Kopijo formacije hrani Mitja Teropšič.

35 Ustanovljene so bile naslednje vojne enote: 228., 229., 230. in 231. jurišni odred TO, 252. protiklepni odred TO, 262. lahki topniško raketni divizion protizračne obrambe TO, 272., 273., 274. in 275. obmejni vod TO, 292. protidiverzantska četa TO, 293. četa za ognjeno podporo TO, 294. pionirsko pontonirska četa TO, 295. pehotna učna četa TO in 296. diverzantski vod TO. Kopijo dokumenta 25. ObmŠTO, številka 841/200, 15. 10. 1991 hrani Mitja Teropšič.

enote. V učnih centrih TO ter pehotnih in kasneje v bataljonih rodov TO, so se začela usposabljanja nabornikov na služenju vojaškega roka. V Posavju se je po globini varovala nova državna meja z Republiko Hrvaško, kjer je še vedno divjala vojna.

Področja delovanja, pristojnosti, funkcije in razvoj TO po letu 1974

Po letu 1974 se je organiziranost TO na lokalnem nivoju v občinah spremenila. OŠTO so leta 1975 postali vojaško strokovni organi, ki so vodili in združevali vse enote TO na območju občin in so bili odgovorni za njihovo mobilizacijsko in bojno pripravljenost. Odgovorni so bili tudi za operativno načrtovanje in usklajevanje operativnih načrtov enot TO z načrti drugih subjektov ljudske obrambe na območju občin, krajevnih skupnosti, organizacijami združenega dela in s sosednjimi občinami.

Opravljali so naslednje naloge:

- v sodelovanju z nadrejenimi štabi so načrtovali razvoj in opremljanje za vse podrejene vojne enote,
- načrtovali in izvajali so vzgojo (usposabljanje) po navodilih in programih nadrejenih štabov,
- poročali so svetom za ljudsko obrambo skupščin občin in pokrajinskim štabom TO ter pripravljali predloge in poročila za obravnavo na svetih za ljudsko obrambo,
- izdelovali so vojne načrte, srednjeročne in letne načrte razvoja in usposabljanja enot in štabov v občinah,
- sodelovali so pri izvajanju skupnih nalog s subjekti SLO v občinah,
- skrbeli so za popolnitev in materialno oskrbo enot TO, z nalogo zagotavljanja stalne bojne pripravljenosti,
- opravljali so tudi druge naloge, ki so bile določene z Zakonom o ljudski obrambi.

Leta 1982 je bil razglašen republiški Zakon o splošni ljudski obrambi in družbeni samozaščiti. Teritorialna obramba je postala najširša oblika organiziranja in pripravljanja delovnih ljudi in občanov za splošni ljudski odpor. Vloga in naloge občinskih štabov za Teritorialno obrambo so se razširile predvsem na področju razvoja, organiziranja, opremljanja in pripravljenosti. Določena

je bila linija vodenja in poveljevanja za kar so bili odgovorni komandanti, po strokovni liniji svojim nadrejenim, kakor tudi pristojnim organom družbeno političnih skupnosti (v nadaljevanju DPS). OŠTO je postal tudi odgovoren za strokovno usposabljanje Narodne zaščite na območju občine, za vključevanje v oboroženi splošni ljudski odpor. Narodna zaščita je bila specifičnost v Sloveniji v okviru Jugoslavije. Zakon je omogočal modernizacijo oborožitve in vojaške opreme TO ter večjo usposobljenost in izurjenost vojnih enot.

Največji razvoj je TO v Posavju dosegla v začetku osemdesetih let in do začetka devetdesetih let. Štabi so s podporo in garancijo družbenopolitičnih skupnostih najemali kredite pri Vojnem servisu Narodne banke SFRJ. Anuitete so bile odplačane iz proračunskih sredstev izvršnih svetov občin, ki so bila namenjena za dejavnost TO. Štabi so z najetimi krediti gradili infrastrukturo TO ter kupovali sodobno pehotno oborožitev in vojaško opremo.

PŠTO Posavja je od ustanovitve leta 1980 do ukinitve leta 1990 imel sedež na Prešernovi ulici 12 v Brežicah, v stavbi, ki jo je s preselitvijo na novo lokacijo, izpraznila Postaja milice Brežice. Orožje in strelivo je bilo v začetku skladiščeno v stavbi poveljstva in nato v skladišču OŠTO Brežice, Titova cesta 15 (sedaj Cesta svobode 15).

Sedež OŠTO Brežice je bil do leta 1980 v stavbi Skupščine občine Brežice, Cesta prvih borcev 18. Orožje, strelivo in vojaška oprema so bili skladiščeni v skladišču v bivših zaporih, zraven Pošte v Brežicah. Manjše skladišče je bilo tudi na Bizeljskem, v stavbi krajevnega urada, kakor tudi v Dobovi na železniški postaji. Leta 1980 se je OŠTO preselil v novi Dom TO, Titova cesta 15, kjer je bilo tudi sodobno skladišče orožja, streliva in vojaške opreme ter prostori občinskega centra za obveščanje.

OŠTO Krško je imel do leta 1977 sedež v nekdanji stavbi Postaje milice Krško, Cesta krških žrtev 30. Leta 1977 se je štab preselil v novi prizidek stavbe Skupščine občine Krško, Cesta krških žrtev 14. Skladišča orožja, streliva in vojaške opreme so bila na 8 različnih lokacijah in sicer v Žlapovcu, zraven komunalnega podjetja Kostak, v Rudniku Senovo in po različnih drugih lokacijah v podjetjih in krajevnih skupnostih. Leta 1988 se je OŠTO Krško preselil v novo stavbo zraven Uprave za notranje zadeve Krško, Cesta krških žrtev 57a, kjer je bilo tudi skladišče orožja, streliva in vojaške opreme.

Sedež OŠTO Sevnica je bil v celotnem obdobju obstoja štaba v stavbi Skupščine občine Sevnica, Glavni trg 19a. Do leta 1980 je bila zgrajena prva faza skladišča na Kvedrovi ulici 30a, zraven stavbe Postaje milice Sevnica. Zaključek investicije in druge faze izgradnje skladišča je bil leta 1984.

Pokrajinski in vsi trije občinski štabi so strelivo velikega kalibra in minsko eksplozivna sredstva (v nadaljevanju MES) hranili v skladišču JLA v Gazičah pri Cerkljah ob Krki. Celotni kompleks skladišč je bil stražarsko zavarovan z moštvom iz garnizije JLA. Objekti so bili varovani s 5 stalnimi stražarskimi mesti ter vojaškimi psi. V objektu številka 3 so bila skladiščena vsa MES vseh štabov in enot TO iz Posavja ter Uprave za notranje zadeve Krško oziroma Postaj milic. Količine MES³⁶ so bile velike in so zagotavljale po vojaških normativih 2 do 3 bojna kompleta³⁷ v primeru vojne.

Zakon o obrambi in zaščiti iz leta 1991 je določil nekatere bistvene novosti. TO je bila določena kot oblika organiziranja in pripravljanja državljanov za oboroženi boj v neposredni vojni nevarnosti in v vojni. Štabi za teritorialno obrambo so postali vojaško teritorialna poveljstva, ki so delovala v republiki za določena območja in v pokrajinah. Republiški štab za TO je postal organ v sestavi republiškega upravnega organa, pristojnega za obrambne zadeve in je izvajal štabne in druge vojaško strokovne zadeve za Predsedstvo Republike Slovenije v zvezi z vodenjem in poveljevanjem TO Republike Slovenije. Območni štabi za TO so se ustanovili za območje ene ali več občin oziroma mestnih skupnosti, pokrajinski štabi TO pa so se ustanovili za območje pokrajine. Po liniji vodenja in poveljevanja so bili poveljniki odgovorni le nadrejenemu poveljniku. S tem je bila v celoti prekinjena linija vodenja do vodstev lokalnih skupnosti. V praksi je to pomenilo, da poveljniki niso bili več dolžni o dejavnosti štabov, poveljstev in enot TO poročati organom oblasti v občinah. Na državni nivo je bilo preneseno tudi celotno financiranje TO.

Po ukinitvi OŠTO in izvedenem preoblikovanju mirnodobne sestave, so poklicni pripadniki 25. ObmŠTO 28. maja 1991 pričeli z delom na novem sedežu

36 Več kot 5000 kosov pehotni in protiklepnih bomb, 1600 trenutnih in kumulativnih min različnih vrst, 3800 min za minomete kalibra 60 in 82 mm, 5100 pehotnih in tankovskih min, 13000 nabojev 20 in 40 mm za topove zračne obrambe, 500 raznih vžigalnikov in druga MES.

37 Bojni komplet (bk) je normativ za strukturo in količino streliva in MES za orožja in enote, kateri je določen v posameznih vojskah. Primer bk za avtomatsko puško M70 v TO Slovenije leta 1992 je bil 150 nabojev.

v Domu TO Brežice, Titova 15. Štabu je bilo po začasnem mobilizacijskem razvoju podrejeno 41 subjektov poveljevanja ali več kot 2500 pripadnikov TO rezervne sestave.

Vojaško območje odgovornosti 25. ObmŠTO je obsegalo področje Spodnjega Posavja kot statistične regije v Republiki Sloveniji. Nahajalo se je na jugovzhodnem delu Slovenije in je bilo z vojaškega vidika v novejši zgodovini, v času blokovske delitve sveta na strateški smeri Panonska nižina – Padska nižina, v takratni Jugoslaviji. Skozi območje je vodila ena od glavnih operacijskih smeri Zagreb – Samobor – Brežice – Novo mesto – Ljubljana ter dvo-
tirna železniška proga strateškega pomena Zagreb – Ljubljana, s krožiščem v Dobovi tik ob meji z Republiko Hrvaško.

Na območju je bilo edino vojaško letališče JLA v Sloveniji na katerem so bazirale letalska brigada ter močne enote protiletalske obrambe JLA. Z vojaškega, predvsem pa z varnostnega vidika je bila zelo pomembna tudi nuklearna elektrarna v Krškem, saj bi ta v primeru nenadnega raketiranja ali bombardiranja in s tem rušenja, ogrožala velik del prebivalstva v posavskih občinah in širše preko meje do Zagreba. To bi posledično lahko pomenilo zaustavitev ali celo prekinitev političnih procesov osamosvajanja Slovenije.

V procesu osamosvajanja Republike Slovenije, v času priprav, v času vojne do izгона JLA je 25. ObmŠTO vodil boje ter izvajal pomembne vojaške naloge in je bil na težišču delovanja 2.PŠTO Dolenjske. Najpomembnejši so bili boji z oklepno mehaniziranimi in drugimi enotami JLA, blokada sil JLA na letališču Cerklje, oviranje komunikacij in vzhodne državne meje z Republiko Hrvaško, priprava načrtov za nasilni prevzem oziroma zavzetje tehnike, oborožitve in objektov JLA, naloge varovanja nove državne meje, nenasilni prevzem objektov JLA, odkrivanje, zavarovanje in razminiranje minskih polj, varovanje prevzetih objektov oziroma infrastrukture JLA ter priprava načrtov za primer poizkusa ponovne agresije JLA na Slovenijo.

V času oboroženega spopada z JLA in bojov v juniju in juliju 1991 je štab TO zaradi varnosti in taktičnega zavajanja nasprotnika, nekajkrat menjal poveljniška mesta. Mirnodobni sedež štaba v Domu TO v Brežicah je postal vojno poveljniško mesto, nekdanja stavba osnovne šole v Sromljah ter Labodov dom na Rucman Vrhu pri Sromljah pa rezervni poveljniški mesti.

Tabela: Preglednica orožja in streliva OŠTO iz Posavja leta 1990.

OROŽJE IN STRELIVO	OŠTO BREŽICE	OŠTO KRŠKO	OŠTO SEVNICA	SKUPAJ kosov
PEHOTNO OROŽJE, OROŽJE ZA PODPORO IN PROTIOKLEPNI BOJ				
Pištola 7,62 mm, M57	77	120	36	233
Pištola 7,65 mm, M70	3		4	7
Pištola 7,65 mm, M84	22	10	10	42
Pištola 9 mm, Ingram	2		1	3
Brzostrelka 7,62 mm, PPŠ	42	55	48	145
Puška 7,9 mm	427	517	255	1199
Puška 7,9 mm, ostrostrelna	9	9	7	25
Polavtomatska puška 7,62 mm, M59/66	81	89	62	232
Avtomatska puška 7,62 mm, M70	132	193	144	469
Ročna strojnica, 7,9mm, M53	26	28	23	77
Ročna strojnica, 7,62 mm, M72	23	38	39	100
Ročni metalec M57	22	49	19	90
Minomet 82 mm	8	8	8	24
Minomet 60 mm	2	4	2	8
Netrzajni top, 82 mm, M60	4	4	4	12
STRELIVO - BOJNI KOMPLET				
Naboj 7,62 mm za pištolo in brzostrelko	54.600	29.576	39.900	96.776
Naboj 7,65 mm za pištolo	8.000	3.409	6.900	18.309
Naboj 7,62 mm za puške	132.740	155.620	129.360	324.480
Naboj 7,9 mm, univerzalni	76.500	150.390	54.000	280.890
Naboj 9 mm, kratki	650		125	775

Po zmagi in uspešno zaključenem oboroženem spopadu z JLA, se je število in obseg vojaških nalog še povečal in spremenil. Takoj po prenehanju bojnih aktivnosti od julija 1991 do oktobra 1991 in izгона JLA iz Posavja in Slovenije, se je štab TO poleg obrambnih in napadalnih funkcij, začel istočasno ukvarjati tudi z zapletenimi logističnimi postopki. V tem času je bila še vedno verjetnost, da pride do spontanega ali načrtovanega spopada med TO in JLA. Obstajala je možnost taktičnega presenečenja zaradi nepredvidljivega obnašanja prisotnih pripadnikov bojne skupine padalske brigade JLA iz Niša na letališču JLA Cerklje ob Krki. Izdelani so bili načrti za primer ponovnega prodora sil JLA na osnovnih smereh z območja Republike Hrvaške ob pomoči obstoječih sil JLA v Posavju in v Sloveniji.

Hkrati so se izdelovali načrti in vršile priprave za nasilni³⁸ oziroma nenasilni prevzem objektov in oborožitve JLA v Posavju. Prevzem je bil nato izveden nenasilno in z dogovorom obeh strani. Prevzem nepremičnin, oborožitve, streliva in vojaške opreme JLA v Posavju je bila zahtevna logistična naloga. Začel se je 9. septembra in končal 25. oktobra 1991 v zgodnjih jutranjih urah, ko je zadnja skupina pripadnikov JLA zapustila letališče Cerklje ob Krki. V 47 dneh je pooblaščen mešana območna komisija TO ob pomoči pripadnikov UNZ Krško, 25. ObmŠTO, prebeglih častnikov, podčastnikov in civilnih oseb nekdanje JLA prevzela kompletne nepremičnine Garnizije JLA Cerklje ob Krki na 10 različnih lokacijah v občinah Brežice, Krško in Novo mesto, nepremičnine in materialna sredstva Tehničnega remontnega zavoda JLA Bregana v Breganskem selu³⁹, vlakovni kompoziciji s težko oklepno in artilerijsko oborožitvijo JLA na železniški postaji v Dobovi in v Brežicah ter motorna vozila in agregate JLA, ki so bili v skladu z dogovorom skoncentrirani iz vojašnic JLA po Sloveniji na letališču Cerklje ob Krki.

Po prevzemu nepremičnin ter odhodu JLA iz Posavja je štab vse vojaške objekte zavaroval s stražo oziroma nadzoroval z obhodi. Pri teh nalogah so se menjale vpoklicane vojne enote TO iz celotnega Posavja, vključeni pa so bili tudi pripadniki JLA, ki so prestopili v TO.

V času od 3. julija do 15. oktobra 1991 so se operativno izvajale tudi naloge varovanja nove državne meje, s prekinitvijo od 15. julija do 1. avgusta 1991,

38 Vojaški načrt s tajnim nazivom »Nabava«.

39 Danes Slovenska vas.

skupaj torej dva meseca in pol ali 86 dni. Ustanovljene so bile štiri obmejne stražnice TO z obmejnimi vodi in sicer v Kostanjevici na Krki, na Bizeljskem, v Kapelah in v Veliki Dolini. Na nalogah zavarovanja nove državne meje z Republiko Hrvaško in varovanju zračnega prostora na sami meji je bilo v Posavju vključenih več kot 500 teritorialcev. Skoraj ves čas operativnega izvajanja zavarovanja in varovanja nove državne meje v Posavju, predvsem pa v času največje ogroženosti, so naloge izvajale samo prostorske enote 25. območnega štaba TO, čeprav je bila velika verjetnost vnovične agresije JLA in bi bile te sile za ustavitev agresorja prešibke.

Nekdanje vojaško letališče in Garnizija JLA Cerklje ob Krki se je leta 1992 preimenovalo v Vojašnico TO Cerklje ob Krki. V vojašnici je bil sedež 210. UC, 24. oklepno mehaniziranega bataljona (v nadaljevanju 24. okmb) in 25. ObmŠTO. V 210. UC ter 24. okmb so se začela usposabljanja generacij nabornikov na služenju vojaškega roka, 25. ObmŠTO pa je skrbel za vojne enote TO, za njihovo mobilizacijsko ter bojno pripravljenost. Izdeloval je načrte za uporabo TO, proučeval možnosti za njeno delovanje ter oblike, način oziroma taktiko delovanja v različnih razmerah.⁴⁰ Organiziral in vodil je usposabljanje svojih pripadnikov in enot TO v Posavju ter dajal ocene, predloge in mnenja občinskim organom za izvajanje obrambnih priprav v zvezi z organiziranjem in vodenjem oboroženega boja.

Letališki objekti z vzletno pristajalno stezo v Vojašnici TO Cerklje ob Krki so ostali prazni po odhodu JLA in niso bili nekaj let v svoji funkciji. Vojaško letalstvo na tem letališču se je ponovno začelo razvijati po letu 1995 ob preimenovanju TO v SV. Takrat je bila namreč iz letališča Brnik pri Ljubljani premeščena šolska eskadrilja SV z letali Zlin.

40 Še leta 1992 je 25. ObmŠTO proučeval možnost ponovne agresije JLA na Slovenijo. Na poveljniškem potovanju septembra 1992, katerega so se udeležile starešine stalne sestave štaba TO so konkretno na terenu na pomembnih topografskih objektih proučili naslednja vprašanja: 1. Možni načini nasprotnikovega delovanja po smereh; 2. Objekti obrambe in možnosti angažiranja sil TO; 3. Inženirska zagotovitev obrambe smeri; 4. Možnosti protiletalske obrambe smeri; 5. Možnosti zagotavljanja zvez; 6. Povzetek aktualne varnostne situacije; 7. Analiza možnosti po zaledju. Zanimivo, da v izdelanih dokumentih ni bila imenovana JLA kot nasprotnik, temveč le » nasprotnik iz vzhoda«. Na podlagi podrobne strokovne analize poveljniškega potovanja je bila na štabu TO izdelana študija z naslovom »Obrambe smeri Posavja iz vzhoda«. Video posnetek ter kopijo analize poveljniškega potovanja hrani Mitja Teropšič.

Zaključek

Proces razvoja od partizanskih teritorialnih enot preko Teritorialne obrambe do Slovenske vojske je v Sloveniji in seveda tudi v Posavju trajal 26 let. Partizanske teritorialne enote so od samega začetka imele elemente zasnove slovenske nacionalne vojske. Menim, da je to razumljivo, saj so Teritorialno obrambo v Sloveniji začeli graditi in razvijati nekdanji partizanski poveljniki in generali JLA iz Slovenije ter vodilni politiki.

Pozneje se je ta nacionalni naboj postopoma stopnjeval, delno zaradi podcenjevanja Teritorialne obrambe kot pomožne komponente oboroženih sil in »rezervne vojske«, delno tudi zaradi vzvišenega odnosa vodstva JLA do TO predvsem pa zaradi spoznanja med Slovenci, da Teritorialna obramba vedno bolj postaja »naša« slovenska vojska. V Posavju je bilo v njene vrste skozi razvoj vključeno veliko uglednih občanov in občank, gospodarstvenikov, pravnikov, učiteljev, profesorjev, duhovnikov, trgovcev, bančnikov, bodočih politikov⁴¹ in drugih. Vsi so zelo zavzeto opravljali različne vojaške ali starešinske dolžnosti ter ponosno nosili uniformo TO.

Razvoj štabov in enot TO predvsem na področju opremljanja s sodobno oborožitvijo in vojaško opremo, usposabljanja in graditvijo infrastrukture, je bil odvisen tudi od gospodarske moči občine ter razumevanja vloge in pomena TO pri vodilnih politikih v lokalnih skupnostih. To je pomenilo, da so komandanti PŠTO in OŠTO, poklicni pripadniki štabov, člani vojnih poveljstev in štabov ter poveljniki enot stalno skrbeli za ugled in vpetost TO v okolju, kjer so delovali. Ta ugled in zaupanje v TO je rasel v večini sredin, kjer so OŠTO sodelovali ali bili nosilci raznih družbenih dogodkov in aktivnosti⁴² ter na skupnih vajah enot TO in JLA, kjer so teritorialci prikazovali veliko motiviranost in zavidljivo usposobljenost, predvsem pa nepredvidljivost pri taktičnem delovanju in tako bili velikokrat uspešnejši od enot JLA.⁴³

41 Samo v Brežicah so bili trije teritorialci predsedniki skupščine občine, dva župana občine in po eden predsednik izvršnega sveta in načelnik upravne enote.

42 Primeri delovanja štabov TO v Posavju: sodelovanje pri obrambnih dnevih po šolah in obrambnih dnevih za delavce občinskih uprav, izvedba streljanj za šole, sodelovanje na letnih občinskih vajah »Nič nas ne sme presenetiti«, posojanje vojaških šotorov društvom in organizacijam, redna sodelovanja s strelskimi društvii, organizacijami zveze rezervnih vojaških starešin, kuhanje vojaških obrokov hrane na različnih prireditvah po občini .....

43 Naj navedem šolski primer iz skupne taktične vaje enot JLA in TO v Posavju »Vihor – 85«, kjer je 110. jurišni odred TO Brežice, ponoči forsiral reko Savo ter nato v zgodnjih jutranjih urah izločil iz boja

Ta velika motiviranost ter dobra usposobljenost enot TO je v Posavju velikokrat prišla do izraza. Zaradi vojaškega letališča JLA Cerklje ob Krki, katero je bilo edino vojaško letališče v Sloveniji, je bilo veliko skupnih taktičnih vaj, saj je bil del enot TO namenjen za širšo in neposredno obrambo letališča, ostale enote pa bile redno vključene v taktične zamisli različnih vaj. Štabi, poveljstva in enote TO so na rednih in izrednih mobilizacijsko taktičnih vajah in vajah bojne pripravljenost dosegali visoke ocene.

Po letu 1985 je bila Teritorialna obramba Posavja dvakrat razglašena za najboljšo TO v Republiki Sloveniji. Za razvoj in usposobljenost štabov, poveljstev in enot TO v Posavju so zaslužni politiki, ki so zagotavljali finančna sredstva in druga materialne ter kadrovske pogoje, častniki, podčastniki in vojaki rezervne sestave⁴⁴, kateri so del svojega delovnega, predvsem pa prostega časa namenili delu in usposabljanju v TO. Seveda pa je potrebno omeniti poklicne pripadniki TO, ki so profesionalno opravljali svoje delovne naloge, velikokrat delali preko polnega delovnega časa in aktivno sodelovali na vseh vojaških vajah enot, ki so bile predvsem ob sobotah in nedeljah.

Zelo zahtevno delo so opravili tudi delavci upravnih organov za obrambo občin na področju dopolnjevanja rezervnega kadra, vpoklicev na vojaške vaje in druga urjenja ter izvedbe mobilizacijskih vaj TO. Mobilizacijski inštruktorji upravnih organov za obrambe in kurirske službe na terenu v krajevnih skupnostih so odlično delovale in omogočale kratek čas vročanja pozivov vojaškim obveznikom TO. Odlično je bilo tudi sodelovanje s postajami milic in Upravo za notranje zadeve Krško, predvsem pri skupnih usposabljanjih enot za proti-specialno delovanje.

Teritorialna obramba Posavja pa je glede na razmere v drugih sredinah v Sloveniji izstopala po lastni infrastrukturi. V vseh treh OŠTO so bili v osemdesetih letih zgrajeni novi objekti za potrebe TO. Da se je to naredilo v osemdesetih

---

helikopterski desant JLA v Mrzlati vasi. Napadalcu so doživeli taktično presenečenje, saj so dan pred napadom izvidovali desantni prostor, na katerem pa ni bilo enot TO. Te izkušnje so bile uporabljene v vojni z JLA leta 1991.

44 Moja ocena je, da je bilo v TO v Posavju v 26 letih razporejeno več kot 11.500 pripadnic in pripadnikov TO, oziroma občan in občanov iz posavskih občin. Izračun sem naredil na predpostavki, da je bilo povprečno letno razporejeno v TO 2.500 obveznikov. Ta podatek je dokaj točen saj je bilo število obveznikov v letih 1968-1974 nekoliko nižje, v letih 1975-1990 nekoliko višje ter v letih 1991-1994 približno 2.500. V 26 letih sta se zamenjali 2 generaciji kar pomeni 5.000 teritorialcev. Temu je potrebno prišteti še redne letne zamenjave kadra zaradi preoblikovanja enot, sprememb krajev bivanja ter rednih zamenjav, ki so bile do 10 %, še 6.500 teritorialcev.

letih je posledica podreditve vseh treh OŠTO novemu PŠTO Posavja in s tem zaokrožitve vojaške celote TO Posavja. Med štabi TO je bilo čutiti tekmovalnost in zdrava konkurenčnost, kar je bilo vodilo k razvoju in doseganju višje stopnje bojne pripravljenosti in usposobljenosti. Pred tem je bilo Posavje po liniji TO vojaško amputirano, saj je bil OŠTO Krško podrejen PŠTO Dolenjske, ostala dva štaba pa PŠTO Zahodnoštajerske pokrajine. Posledično je bilo tudi sodelovanje med štabi TO v Posavju, v tem obdobju slabše.

Najprej je bil v Brežicah zgrajen Dom TO v katerem je bil sedež štaba, skladišče za orožje, strelivo in opremo ter prostori Centra za obveščanje občine Brežice. V Sevnici je bilo zgrajeno skladišče za orožje, strelivo in vojaško opremo ter skladišče Civilne zaščite za občinske enote. V Krškem je bila zgrajena stavba s sedežem štaba TO ter skladišče oborožitve, streliva in vojaške opreme. Vsi trije objekti so bili varovani z alarmnimi napravami ter grajeni v neposrednih bližinah postaj milic in zaradi tega še dodatno varni pred vlomi in krajami.

Lastna skladišča TO so bila velika dodana vrednost in so zagotovila neodvisnost posavskih štabov TO od JLA. To je bilo bistveno maja leta 1990, ko je armadni vrh v Beogradu, v navezi z srbsko politiko, želel odvzeti orožje in strelivo ter tako razorožiti TO Slovenije. V skladiščih TO v Posavju je ostalo več kot 2500 kosov orožja vseh vrst in namenov z ustreznim strelivom. Brez tega orožja in streliva ter usposobljenega in motiviranega kadra, se 25. ObmŠTO s svojimi vojnimi enotami, v vojni leta 1991 ne bi mogel uspešno zoperstaviti, po oborožitvi in vojaški tehniki veliko močnejšim enotam JLA.

Teritorialna obramba Slovenije in znotraj nje TO Posavja je svojo zgodovinsko vlogo in naloge naredila z odliko. Skozi čas in razvoj ter reorganizacije, se je krepila in vojaško dozorela. Prehodila je šestindvajsetletno pot razvoja, se otresla nakopičenih kompleksov manjvrednosti⁴⁵, ki so bili tudi posledica privilegijev in posebnega položaja JLA v družbi in je leta 1991 postala oborožena sila slovenskega naroda. Leta 1994 ni bila ukinjena, le preimenovala se je v Slovensko vojsko. Z vsem spoštovanjem do vseh generacij slovenskih bojevnikov, ki so se hrabro bojevali v vojnah in vojskah pod različnimi zastavami, je zaradi izjemne in hitre zmage nad JLA leta 1991 to

⁴⁵ Janezi ste slabi vojaki. Zbadljivka, ki smo jo slovenski vojak in starešine velikokrat slišali. Neupravičena etiketa, saj so se vojaki in vojaške enote iz Slovenije, v prejšnjem stoletju v I. in II. svetovni vojni izkazali kot hrabri bojevniki in močne ter uspešne vojaške enote,

tudi zaslužila. Slovenskemu narodu je skupaj z Milico omogočila relativno mirno in kratko pot v samostojnost, brez velikih žrtev, trpljenja in grozot, ki so jih prinesle večletne vojne v republikah nekdanje Jugoslavije.

VIRI IN LITERATURA:

- Bebler, Anton, Zgodovinski okvir ustanovitve Teritorialne obrambe Slovenije. V : Veteran, Glasilo Zveze veteranov vojne za Slovenijo, št. 1, junij 2018, str. 11.
- Bolfek, Boris, Teritorialna obramba kot oblika vojaške organizacije, magistrsko delo, Univerza v Ljubljani, Fakulteta za družbene vede, Ljubljana, 2010.
- Polak, Bojan – Stjenka: Zgodovinski razlogi za ustanovitev TO in njen razvoj na prehodu iz šestdesetih v sedemdeset leta. Časopis Vojstvo, strokovna revija Ministrstva za obrambo, številka 99-5, Ljubljana, maj 1999, str. 20.
- Šteiner, Alojz, Zgodovinski razvoj Teritorialne obrambe v Pomurju od leta 1968 do 1990. V : Zbornik Vloga TO Pomurja v procesu osamosvajanja, 2015, Lendava, str. 27 – 72.
- Teropšič, Mitja, Kratka zgodovina Teritorialne obrambe, Manevrske strukture narodne zaščite in Slovenske vojske v Posavju. V : Vojnozgodovinski zbornik, Vojni muzej Logatec, 2007, šte. 29, str. 83 – 92.
- Teropšič, Mitja, Teritorialna obramba in Manevrska struktura narodne zaščite. V : Zbornik Vloga TO Dolenjske v procesu osamosvajanja Slovenije Slovenije na vojaškem področju I – II, Ljubljana 2016 str. 53 – 77.
- Teropšič, Mitja, razgovori leta 2007: Ernest Breznikar, Polonca Levak, Mirko Og-njenovič, Ivan Božič, Venčeslav-Slavko Hočevar, Lazar Gligič, Vinko Čančer; razgovori leta 2018: Lazar Gligič, Miha Haler in Lojze Štih.
- Teropšič Mitja, zvezki osebne delovne beležke od leta 1976 do leta 1992. Beležke hrani avtor prispevka.
- Teropšič, Mitja, telefonski razgovori leta 2018: Ivan Tomše, Ernest Breznikar, Ivan Božič, Slavko Šribar, Peter Močan, Vili Logar, Bojan Jurkas, Tone Šikovec, Vojko Dvojmoč, Vojko Kovačič, Stanislav Zlobko in Vili Libenšek; 2018.
- Teropšič, Tomaž, Teropšič, Mitja: Posavje v letih 1989 – 1991; Brežice; 2001.
- Hranjenje oborožitve in streliva TO - ukaz PŠTO Posavja, šte. SZ 125/2-90, 15.5.1990. Kopijo dokumenta hrani avtor prispevka.
- Pregled začasnega mobilizacijskega razvoja PŠTO-ObmŠTO iz leta 1991.
- Zakon o splošnem ljudskem odporu (UL SRS, št.28, z dne 28.7.1971).
- Zakon o ljudski obrambi (UL SFRJ, št. 22, z dne 4.5.1974).
- Zakon o ljudski obrambi (UL SRS, št. 23, z dne 11.10.1976).
- Zakon o splošni ljudski obrambi in družbeni samozaščiti (UL SRS, št.35, z dne 11.10.1982).
- Zakon o obrambi in zaščiti (UL RS, št.15, z dne 6.4.1991).
- Zakon o obrambi (UL RS, št.82, z dne 30.12.1994).
- Zakon o obrambi (uradno prečiščeno besedilo Zobr-UPB1, UL RS, št.103, z dne 23.9.2004).

Vojni veterani – varuhi dediščine

Teritorialne obrambe

Leta 1827 je Nicéphore Niépce prvi izumil material, ki se je strdil ob stiku s svetlobo. Kljub temu da je bila leta 1839 prvič izgovorjena beseda fotografija, jo uvrščamo med novejšje ustvarjalne veje in tehnike. Njeni ustvarjalci pa si niso mogli misliti, da bo fotografija s svojo povednostjo imela tako velik vpliv na poznejše rodove. Odprla nam je obzorje, ki ga drugače ne bi nikoli videli.

V razstavnem katalogu Bil sem zraven 1 sem zapisal, da imajo fotografi pred pisnimi kronisti to prednost, da njihova pričevanja niso plen muhavih interpretacij, ki jih prinašajo politični vetrovi. Fotografije so po povednosti večkrat celo zgovornejše od pisane besede. So izjemen pričevalec časa, dogodkov, procesov in njihovih posledic. Nemalokrat so fotografije tudi nadgradnja opazovanja in beleženja ključnih dogodkov, ki spreminjajo tok zgodovine.

V zadnjem času beležimo v Sloveniji napore skrajnežev, ki skušajo zaradi interesov dnevne politike razvrednotiti dosežke Teritorialne obrambe Slovenije – organizacije, ki se je ob koncu tisočletja pokazala kot najboljša in učinkovita investicija slovenskega naroda. Leta naporov, usposabljanj, vojaških urjenj ter zagotavljanja materialnih pogojev za delovanje in dvigovanje bojne pripravljenosti enot in štabov Teritorialne obrambe so obrodila bogate sadove.

Pred vami je zbornik Posavski teritorialci – slovenski bojovníki, s katerim želimo posavski in slovenski javnosti predstaviti rast in razvoj ter uspehe posavskih teritorialcev. Teritorialna obramba Posavja je bila po letu 1985 dvakrat razglašena za najboljšo TO v Sloveniji in je uspešno izpolnila svoje poslanstvo, še posebej v osamosvojitveni vojni Slovenije leta 1991.

V pričujočem zborniku je zbranih 54 fotografij, ki so razdeljene v štiri podglavja. V prvem so fotografije občinskega štaba Teritorialne obrambe Brežice, v drugem in tretjem fotografije OŠTO Krško in Sevnica ter v zadnjem fotografije pokrajinskega štaba Teritorialne obrambe Posavja. Fotografije so

1 Dr. Tomaž Teropšič. Bil sem zraven. 25. območni štab Teritorialne obrambe in vojne enote Teritorialne obrambe v vojni leta 1991. Brežice 2011, str. 8.

ravno po zaslugi Mitje Teropšiča dobro dokumentirane, posneli pa so jih teritorialci in drugi ob različnih priložnostih. Stavbe sta posnela Anton Preskar in Mitja Teropšič, ki vse fotografije tudi hrani. Fotografije za zbornik so prispevali Mitja Teropšič, Mirko Ognjenović in Vasko Maraš. Po eno fotografijo pa sta prispevala Rudi Smodič in Tomaž Teropšič. Fotografije so se zbirale več let.

Fotografije so različno stare, a so po podpoglavjih predstavljene kronološko. Tako v zborniku najdemo fotografije od časa nekaj let od ustanovitve Teritorialne obrambe, pa do časa takoj po osamosvojitveni vojni. Seveda je kakovost fotografij različna. Fotografije boljše kakovosti so skupinske (in spadajo v t. i. kategorijo gasilskih posnetkov), slabše kakovosti pa so tiste, ki so bile posnete na terenu, v slabših razmerah za fotografiranje. Pohvalno je, da je v zborniku zajeta čim bolj celotna dejavnost štabov TO, pa tudi to, da je objavljenih precej več fotografij s terena, ki prikazujejo delo teritorialcev ob različnih dejavnostih in v različnem letnem času. Fotografije imajo precejšnjo dokumentarno vrednost, saj poleg drugega prek njih lahko spremljamo razvoj uniform in tudi orožja posavskih teritorialcev. Zbornik s fotografijami je nov, kakovosten prispevek v obravnavi novejšje vojne zgodovine Posavja.

Fotografije je zbral in uredil nekdanji komandant Teritorialne obrambe občine Brežice Mitja Teropšič, dober poznavalec novejšje vojne in vojaške zgodovine Posavja. V zbiranje in dokumentiranje fotografij je vložil veliko znanja, truda in časa. Za njegovo kakovostno opravljeno delo pri varovanju in predstavljanju fotografske dediščine Teritorialne obrambe Posavja, mu vojni veterani izrekamo vso pohvalo in zahvalo. Želimo mu še naprej veliko uspeha pri novih projektih.

*Dr. Tomaž Teropšič,
vojni in vojaški zgodovinar*

Občinski štab za Teritorialno obrambo Brežice

(foto album)

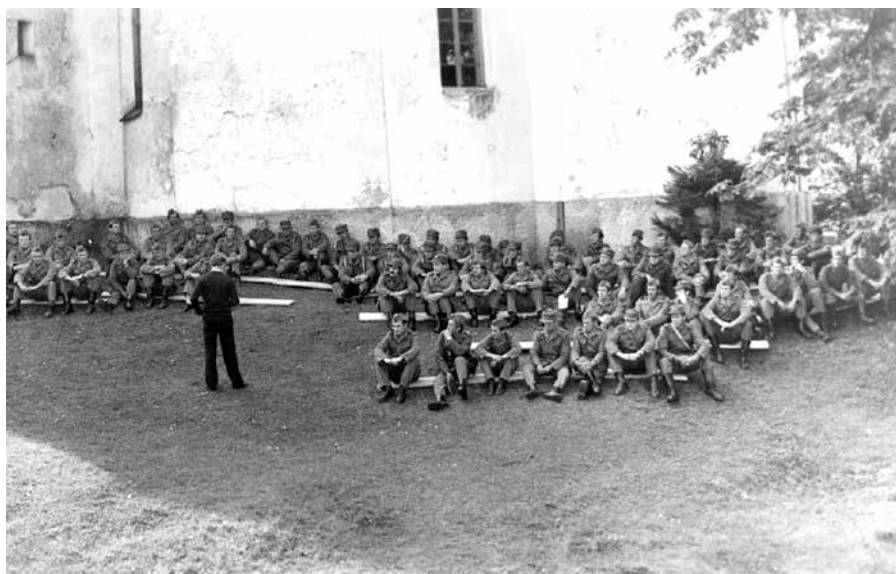
Dom Teritorialne obrambe občine Brežice. Stavba desno.
Od leta 1980 sedež OŠTO Brežice in leta 1991 sedež in poveljniško mesto
25. območnega štaba TO.

Pripadniki brežiške partizanske enote na usposabljanju. Ena od najstarejših znanih fotografij, nastala v začetku 70. let prejšnjega stoletja.

Novo ustanovljeni vod za protispecialno delovanje TO občine Brežice. Uspostabljanje v začasnem vadbenem centru TO v vasi Pečice, november 1976.

Enote TO krajevnih skupnosti občine Brežice na usposabljanju.
Začasni vadbeni center TO v vasi Pečice, september 1977.

Postroj Brežiškega odreda TO diverzantske sestave na osnovnem usposabljanju. Začasni vadbeni center TO v vasi Kokarje pri Mozirju, marec 1979.

Usposabljanje žensk prostovoljk TO občine Brežice. Začasni vadbeni center v nekdanji stavbi šole v Buševči vasi, oktober 1983.

Oddelek minometov novo ustanovljene minometne čete TO občine Brežice na osnovnem usposabljanju. Začasni vadbeni center TO v Svetlem Potoku na Kočevskem, junij 1980.

Zaključna slovesnost osnovnega usposabljanja minometne čete TO občine Brežice. Začasni vadbeni center TO v Svetlem Potoku na Kočevskem, junij 1980.

67. četa TO občine Brežice na pohodu, marec 1987.

Mobilizacijska vaja 110. jurišnega odreda TO občine Brežice.
Prosvetni dom Artiče leta 1988.

Pripadniki stalne sestave Občinskega štaba TO Brežice.
Strelišče Radna pri Sevnici leta 1988.

Starešine Občinskega štaba TO občine Brežice na štabni vojni vaji Romanija-88. Mrzlava vas leta 1988.

174. protidiverzantski vod TO občine Brežice na dopolnilnem usposabljanju. Vas Bojsno, december 1990.

Starešine Občinskega štaba TO Brežice na pripravah za spopad z JLA.
Štabna vojna vaja Kobra, gasilski dom Kapele, marec 1991.

Skupinska fotografija starešin in vojakov 67. čete TO občine Brežice.
Varovanje državne meje, Kapele, julij 1991.

Občinski štab za Teritorialno obrambo Krško

(foto album)

Nekdanja stavba Občinskega štaba TO občine Krško.

Baterija zračne obrambe M-12 40 mm Lahkega artilerijsko raketnega diviziona TO občine Krško na preusposabljanju. Letališče JLA Cerklje ob Krki leta 1979.

Posadka protiletalskega topa M-38 20 mm na bojnem položaju, okolica Krškega, januar 1980.

Bojno streljanje posadk protiletalskih topov M-12 40 mm TO občine Krško. Strelišče JLA rt Kamenjak pri Puli, oktober 1982.

Priprava min za bojno streljanje posadk minometov 82 mm 228. čete za ognjeno podporo TO občine Krško. Strelišče TO Svetli Potok na Kočevskem leta 1986.

Pripadniki 123. protidiverzantske čete TO občine Krško na strelskem urjenju. Strelišče Radna pri Sevnici koncem 80. let.

Priprava minometa 82 mm za bojno streljanje posadk 228. čete za ognjeno podporo TO občine Krško. Strelišče TO Svetli Potok na Kočevskem leta 1986.

111. jurišni odred TO občine Krško na mobilizacijsko taktični vaji.
Širše območje letališča JLA Cerklje ob Krki leta 1987.

Premik po bojišču v pogojih uporabe bojnega strupa.
Mobilizacijsko taktična vaja 111. jurišnega odreda leta 1987.

Merilec puškomitraljeza in njegov pomočnik na položaju. Mobilizacijsko taktična vaja 111. jurišnega odreda TO občine Krško leta 1987.

Kuharji 111. jurišnega odreda TO občine Krško pri pripravi vojaške hrane. Mobilizacijsko taktična vaja odreda leta 1987.

Čiščenje orožja ob zaključku vaje. Mobilizacijsko taktična vaja 111. jurišnega odreda TO občine Krško leta 1987.

Starešine Občinskega štaba TO Krško na štabni vojni vaji Romanija-88. Na Bohorju leta 1988.

Intervencijski vod TO Krško po končani vojni, Artiče, julij 1991.

Razdejanje v skladišču 3. lahkega artilerijsko raketnega diviziona protiletalske obrambe TO Krško po izgonu JLA. Letališče Cerklje ob Krki, oktober 1991.

Občinski štab za Teritorialno obrambo Sevnica

(foto album)

Skladišče Teritorialne obrambe in Civilne zaščite v Sevnici.

Bojno streljanje minometnih vodov 229. čete za ognjeno podporo TO občine Sevnica. Strelišče TO Svetli Potok na Kočevskem leta 1986.

Merilec in polnilec posadke minometa 82 mm 229. čete za ognjeno podporo TO občine Sevnica. Strelišče TO Svetli Potok na Kočevskem leta 1986.

Postroj in priprava teritorialcev za pohod 229. čete za ognjeno podporo TO občine Sevnica.

46. pontonirski vod TO občine Sevnica v pripravah na premagovanje reke Save. Vzorčna vaja septembra 1988.

46. pontonirski vod TO občine Sevnica izvaja vzorčno vajo
Premagovanje vodnih ovir s priročnimi in formacijskimi sredstvi.
Reka Sava pri Sevnici, september 1988.

46. pontonirski vod TO občine Sevnica premaguje reko Savo
s priročnim splavom. Vzorčna vaja septembra 1988.

Teritorialci 112. jurišnega odreda TO občine Sevnica si čestitajo za uspešno izvedeno taktično vajo. Kal pri Šentjanžu, maj 1988.

Zaključek osnovnega usposabljanja 112. jurišnega odreda TO občine Sevnica. Kal pri Šentjanžu, maj 1988.

Vaja 175. protidiverzantskega voda TO občine Sevnica.
Pohod z uporabo zaščitne maske.

Skupinska fotografija teritorialcev 70. diverzantskega voda
TO občine Sevnica ob zaključku usposabljanja.

Usposabljanje teritorialcev 71. čete TO občine Sevnica.
Predstavitev protiklepnih orožij.

Usposabljanje teritorialcev 72. čete TO KS občine Sevnica.
Streljanje z ročnim metalcem.

Skupna taktična vaja protidiverzantskih enot TO Posavja in enote Milice Uprave za notranje zadeve Krško. Zabukovje nad Sevnico leta 1989.

Skupine za protiočlepni boj vojnih enot 25. območnega štaba TO izvajajo bojno streljanje. Strelišče Radna pri Sevnici, september 1991.

Pokrajinski štab za Teritorialno obrambo Posavje

(foto album)

Sedež Pokrajinskega odbora in Pokrajinskega štaba TO Posavja
v letih 1980-1990. Stavba na Prešernovi ulici 12 v Brežicah.

Mobilizacijska vaja Pokrajinskega štaba TO Posavja. Starešine štaba pred
stavbo sedeža na Prešernovi ulici 12 v Brežicah leta 1985.

Štabno delo članov Pokrajinskega štaba TO Posavja.
Mobilizacijska vaja, Lovski dom Globoko leta 1985.

Družabno srečanje delavcev stalne sestave Pokrajinskega odbora in
Pokrajinskega štaba TO Posavja. Gostilna Les na Čatežu leta 1989.

Vezisti štabov in enot TO Posavja pri delu z induktorsko telefonsko centralo ITC-10. Usposabljanje v Sevnici leta 1987.

Priprave ostrostrelcev OŠTO Brežice in PŠTO Posavja za republiško tekmovanje. Strelišče Radna pri Sevnici leta 1990.

Priprave starešin čet za ognjeno podporo OŠTO Posavja. Začasni vadbeni center TO Gorenji Leskovec na Bohorju, maj 1990.

Teritorialci nekdanjega zaščitnega voda PŠTO Posavja v vojni leta 1991 kot zaščitni vod 25. območnega štaba TO. Zgornja Pohanca, julij 1991.

Plaketa Pokrajinskega odbora Posavja.

Orožje Teritorialne obrambe

Jugoslavanska puška M48.

Sovjetska brzostrelka PPŠ M41, kaliber 7,62 mm.

Nemška brzostrelka MP40, kaliber 9 mm.

Italijanska teška strojnica Breda M37, kaliber 8 mm.

Sovjetska ročna strojnica Degtyaryov DP 28,
kaliber 7,62 mm.

Ameriški ročni raketomet BAZUKA M20.

Jugoslovanski puškomitraljez M53.

Jugoslovanska pištola M57, kaliber 7,62 mm.

Jugoslavanska polavtomatska puška M59/66,
kaliber 7,62 mm.

Jugoslavanska avtomatska puška M70,
kaliber 7,62 mm.

Jugoslavanski puškomitraljez M72,
kaliber 7,62 mm.

Jugoslavanski ročni metalec min M57.

Jugoslovanski ročni raketomet M79 OSA.

Jugoslovanski minomet M57, kaliber 60 mm.

Zbornik:
Posavski teritorialci – slovenski bojevniki
Zgodovinski oris razvoja Teritorialne obrambe v Posavju

Avtor:
Mitja Teropšič

Založil in izdal:
Pokrajinski odbor ZVVS za Posavje
Zanj: predsednik Rudi Smodič

Izbor fotografij:
Mitja Teropšič

Fotografije so iz osebnega arhiva Mitje Teropšiča,
Mirka Ognjenoviča in Vasilije Maraša

Naklada:
1.000 izvodov

Oblikovanje in priprava za tisk:
Fotografika, Boštjan Colarič s.p., Krško

Tisk:
Tiskarna Jordan, Krško

Izdajo brošure je omogočila:
Zveza veteranov vojne za Slovenijo

Krško, oktober 2018